T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ROMAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ KARAR ALMA SÜREÇLERİNE KATILIMI: EDİRNE ÖRNEĞİ

BELKIS KAYA

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ DENİZ EROĞLU UTKU

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TASAVVUF BİLİMDALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜZEYYEN ŞENTÜRK tarafından hazırlanan **19. YÜZYILDA EDİRNE'DE TASAVVUFÎ HAYAT (AŞÇI DEDE'NİN HATIRALARI IŞIĞINDA)** konulu **YÜKSEK LİSANS** tezinin sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6. maddeleri uyarınca **09. 09. 2019** Pazartesi günü saat 10:00'da yapılmış olup yüksek lisans tezinin* Kabulüne ..... **OYBİRLİĞİ** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Prof. Dr. Selami ŞİMŞEK	Kabul edilmesine	
Doç. Dr. Nurullah KOLTAŞ	Kabul edilmesine	
Doç. Dr. A. Taha İMAMOĞLU	Kabul edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI
DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

25 / 09 / 2019

Müzeyyen ŞENTÜRK

Tezin Adı: Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Edirne Örneği

Hazırlayan: Belkıs KAYA

ÖZET

Romanlar, kendilerine ait yaşam biçimleri ve kültürel değerleri ile toplum içinde sürekli 'öteki' olarak görülmüş ve siyasal alanda yer alamamışlardır. 2010 yılında gündeme gelen siyasi açılımla birlikte siyasi alanda kendilerine yer bulmayla ilgili tartışmalar başlamıştır.

Romanlar kendilerine ait dernekler kurmakta ve çalışmalar yürütmektedirler. Türkiye'de genel olarak Sivil Toplum Kuruluşlarının karar alma mekanizmalarına olan kısıtlı etkisi ve Roman derneklerinin siyasi alanda var olma çabaları göz önünde tutularak, bu çalışma Edirne Roman Sivil Toplum Derneklerinin siyasi katılımını incelemektedir. Yüz yüze mülakat verileri ile yapılan analizlerle etkili olunan konular ve Siyasi Açılımın sürece olan etkisi incelenmiştir. Analiz neticesinde, son yıllarda artan şekilde karar alma süreçlerinde etkin olmak isteyen Romanların hala bu rollerinin oldukça kısıtlı olduğu ortaya konmuştur. Bu noktada Türkiye'deki sivil toplum anlayışının kısıtlılığı ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Roman, Sivil Toplum Kuruluşu, Siyasi katılım

Name Of Thesis: Participation of Romany Non-Governmental Organizations in Decision Making Processes: The Case of Edirne

Prepared by: Belkıs KAYA

ABSTRACT

Gypsies (Romany) were always seen as 'the other' in the society with their lifestyles and cultural values, thus they could not participate in the political sphere. Together with the political reform about Gypsies (Romany), they began to find themselves in the political arena.

Gypsies (Romany) in Turkey have established their own associations and these associations carry on their own works. Taken into the civil society culture in Turkey and the aim of Gypsy NGOs to be active, this thesis examines the role of Edirne Roman NGOs in political decision making. Relying on face to face interview data, the study shows that the subjects which NGOs are successful and unsuccessful. It finds out that there is a limited role of these NGOs although they try to be more active. This thesis explains this limited role by showing general NGO culture of Turkey.

Keywords: Gypsies (Romany), Non-Governmental Organization, Political participation

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın tüm aşamasında beni teşvik eden, hiçbir zaman desteklerini üzerimden eksik etmeyen, önerileriyle bana yol gösteren, her mazeretim karşısında fazlaca sabreden ve anlayış gösteren çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Deniz Eroğlu Utku'ya, yüksek lisans çalışmalarım sırasında, kendilerinden ders aldığım bütün değerli hocalarıma, çalışmanın ortaya çıkmasında yardımlarını benden esirgemeyen dernek üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca tüm hayatım boyunca bana her türlü maddi-manevi desteği veren ve daima yanımda olan sevgili anneme, babama, beni yüksek lisans konusunda destekleyen, her zaman koşulsuz yanımda olan kardeşlerime, eşime ve arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Belkıs KAYA ÇELİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ÖNSÖZ ..... **III**
İÇİNDEKİLER ..... **IV**
Kısaltmalar ..... **VI**
GİRİŞ **1**
Problem **3**
Amaç **4**
Önem **5**
Sınırlılıklar ve Riskler **6**
Yazın **7**
Yöntem **8**
1. BÖLÜM: ROMANLAR **11**
1.1 Romanların Anadolu'ya Gelişi 13
1.2 Osmanlı Devleti'nde Romanlar 14
1.3. Romanların Kimlikleri 17
1.4. Romanların Nüfusları 19
1.5. Romanların Sosyal Yaşamları 20
1.6. Romanların Örgütlenmeleri 20
2. BÖLÜM: SİVİL TOPLUM **24**
2.1. Sivil Toplum Hakkında Genel Bilgi 24
2.2. Sivil Toplumun Tanımı ve Tarihsel Gelişimi 25
2.4. Sivil Toplum ile İlgili Kavramlar 29
2.4.1. Sivil Toplum ve Demokrasi **29**
2.4.2. Sivil Toplum ve Kamusal Alan **31**
2.5. Türkiye'de Sivil Toplum 32
2.5.1. Osmanlı Devleti'nde Sivil Toplum **32**
2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Sivil Toplum **34**
2.5.3. 1980 Sonrası Türkiye'de Sivil Toplum **36**
2.6. Sivil Toplum Kuruluşları 37
2.7. Türkiye'de Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi 42
2.8. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Sürecine Etkileri 43
3.BÖLÜM: YÖNTEM **46**

3.1. Nitel Araştırma ve Nitel Araştırmanın Temel Özellikleri.....46
3.2. Araştırma Deseni/Geleneği.....47
3.3. Araştırma ve Etik.....47
3.4. Evren ve Örneklem.....48
3.5. Veri Toplama Araçları.....49
3.5.1. Görüşme Tekniği.....**50**
3.6. Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik.....50
3.6.1. Kişisel Bilgiler ve Dernek Bilgileri.....**52**
3.6.2. Siyasi Bağlantılar.....**57**
3.6.3. Roman Açılımı.....**59**
3.6.4. Temsiliyet.....**60**
3.6.5. Roman/Çingene Söylemi.....**62**
3.6.6. Karar Almaya Etki.....**63**
SONUÇ.....**69**
KAYNAKÇA/ BİBLİYOGRAFYA.....**72**
EKLER.....**78**
Ek-1 Görüşme Soruları.....78
Ek-2 Ses Kaydı İzin Formu.....80
Ek-3 Etik Kurul İzin Belgesi.....81

KISALTMALAR

AGE: Adı Geçen Eser

AB: Avrupa Birliği

AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

BM: Birleşmiş Milletler

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

EDROM: Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

NATO: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü / The North Atlantic Treaty Organization

MV: Milletvekili

STK: Sivil toplum kuruluşu

SEP: Stratejik Eylem Planı

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

USTK: Uluslararası Sivil Toplum Konferansı

YY: Yüzyıl

GİRİŞ

Romanlar dünya üzerinde yüzyıllardır varlık gösteren bir topluluktur. Yaşadıkları ülkelerin hemen hepsinde çeşitli ayrımcı ve ötekileştirici söylem ve davranışlarla karşılaşan bir topluluk olarak, siyasi otoritelerce genellikle seçim dönemleri hatırlanıp, çoğu zaman oy kaynağı olarak görülmektedirler. Değişen ve gelişen dünya düzeni ile insan hakları kavramının daha fazla gündeme gelmesi ve Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, NATO gibi uluslararası örgütlerin, özellikle 1989 yılı sonrası zor olan yaşam koşulları, uluslararası göç sorunu ve uygulanan devlet politikalarına ilgi göstermeleri[1] Romanların seslerini daha çok çıkarabilen bir topluluk haline gelmesinde etkili olmuştur.

Dönüşüm sadece gündeme gelmeleri, seslerini duyurmaları, problemlerini belirtmeleri ile değil yeni bir kimlik arayışlarında da görülmektedir. İçinde çingene geçen birçok deyim -Çingene kırmızısı, Çingene parası, senin yaptığını çingeneler yapmaz gibi- çingeneyi olumsuz bir kavram haline getirmektedir. Romanlar; kötü, hırsızlık yapan, kötü ilişkiler yaşayan kesim olarak algılanmaktadır. Bu algı sadece Roman olan-olmayanlar arasında değil Romanlar arasında da görülmektedir. Romanlar diğer Roman mahalleri için "Aman ….. Mahalleye gitme, onlar çok vahşidir" gibi söylemlerde bulunmaktadır.[2] Roman mahallesine yakın yaşayan kişilerle yapılan görüşmelerde Romanlarla ilgili olumsuz ifadelerde bulundukları görülmüştür. Nazım Alpman'ın (2004) Edirne'de yaptığı saha çalışmasında da yer aldığı üzere, Roman mahallelerine yakın yaşayan kişilerin Romanlarla ilgili olumsuz ifadelerde bulundukları görülmüştür. "Eskiden Romanlarla ilişkimiz iyiydi. Korkmazdık onlardan, son yıllarda hırsızlık olayları arttı, bizim dükkânın kapısı kırıldı. Hırsızı görmedik ama onlardan başka kimse yapamaz."[3] ifadesi bu duruma örnektir. Çingene ifadesi, altındaki kötü algıyı yok etmek için günümüze gelindiğinde

[1]Begüm Kurtuluş, "Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s. 37

[2]Nazım Alpman, *Trakya Çingeneleri Sınırda Yaşayanlar,* 1. Baskı, Bileşim Yayınları, İstanbul, 2004, s. 6

[3] Nazım Alpman, *a.g.e.,* s. 36

Roman olarak değişmektedir.[4] Aynı zamanda bu isim değişikliği yeni bir kimlik oluşturmanın da çabası olarak görülmektedir.

10 Aralık 2009 yılında yapılan Roman Çalıştayı, 14 Mart 2010 yılında gerçekleştirilen Roman buluşması[5] ve bunlarla birlikte 2010 yılında dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın:

"Roman vatandaşım, benim vatandaşlarımdır. Bu ülkede on yıllardır, vatandaşlık hukukundan dahi onlar istifade edememişlerdir. Eğer özür dilenmesi gereken varsa, benim Roman vatandaşlarımdır ve ben onlardan devletim adına özür dilerim."[6]

diyerek Roman vatandaşlardan özür dilemesi ile başlayan Roman Açılımı sürecinde Roman grupları arasında yeni bir sürecin başlangıcı olarak düşünülmüştür. Son dönemde konuyla ilgili çalışma yapan Suat Kolukırık (2007) yaptığı çalışmalarda Çingene olmayanlara Gaco diyenlerin kendilerini Roman kimlikleri ile Gacolara karşı yabancı yerine yerli olarak tanıtabildikleri için Romanı tercih ettiklerini belirtmiştir. Roman kimliği aracılığı ile benzeşme ve karşıdaki gibi görünebilme çabası sergilendiğini göstermektedir. Kamusal söylemde Roman kimliği Çingene söylemine göre daha çok tercih edilmektedir. Bu kimlikle dışlanmalara karşı daha fazla bir direnç gösterebilmektedir.[7] Alper Yağlıdere'nin(2011) İzmir Çingeneleri[8] adlı çalışmasında da yaptığı görüşmeler sonucu Romanların kendilerine Çingene denmesinden hoşlanmadıkları görülmüştür.[9] Gonca Girgin, Nazım Alpman gibi çalışmacıların artık Çingene yerine Roman söylemini kullanmayı tercih ettikleri görülmekte ve çalışmanın temelini oluşturan derneklerin adlarının Roman ile başlamalarından dolayı bu çalışmada Çingene yerine Roman kullanımına yer

---

[4] Bu ifade tüm Çingene Roman grupların tercih ettiği bir ifade değildir.

[5] Tülin Yanıkdağ, "Türkiye'de Yaşayan Romanların Sorunlarına Genel Bir Bakış", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s. 256-262

[6] https://www.haberler.com/basbakan-erdogan-dan-onemli-aciklamalar-6-haberi/ (E.T. 15.11.2018)

[7] Suat Kolukırık, *Yeryüzünün Yabancıları Çingeneler,* 1. Baskı, Simurg Yayınları, İstanbul, 2007, s.47

[8] Çalışma İzmir Konak Ege Mahallesinde 56 kişi üzerinde anket çalışması olarak 16.06.2005 tarihinde yapılmıştır.

[9] Alper Yağlıdere, *İzmir Romanları, Yaşam-Kültür-Alışkanlıklar,* 1. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.35

verilecektir. Yine bu ifade tercihi ve nedeni çalışma kapsamında yapılacak olan görüşmelerde ele alınacak olup değerlendirilecektir.

Problem

Romanlar yaşadıkları her dönem ve her toplulukta çeşitli sorunlarla karşılaşmışlardır. Avrupa'ya geçişleri ve burada yaşanan siyasi gelişmelerle göçebe olarak anılan Romanların bir kısmı yerleşik hayata geçmeye başlamıştır. Yerleşik hayata geçiş gönüllülük esaslı olduğu kadar, zaman zaman da otoritelerin bu konuda zorlamaları neticesinde gerçekleşmiştir. Bu yerleşik ve düzenli hayata geçiş yinede onların toplumdan dışlanmalarının, şehirlerin kenar mahallelerinde yaşamalarının, geçici işlerde çalışıp geçimlerini sağlamaya çalışmalarının çözümü olmamıştır. Sosyo-ekonomik sorunlar Romanların gündelik hayatlarının parçası olmaya devam etmiştir.

Romanlar bir yandan içlerinde bulundukları dezavantajlı durumları sürdürürken, diğer yandan ise konjonktüre uygun olarak örgütlenme deneyimleri yaşadılar. Bu durum devletlerin siyasi yapılarını sağlamlaştırmaları ile sivil toplum kavramının daha çok kullanılır hale gelmesi ile uyumlu bir süreç olarak karşımıza çıkar. Sivil toplum birçok dezavantajlı grup için ses duyurma aracı olup, sorunlara çözüm bulmak için vardır. Gün geçtikçe bu kurumların daha çok etkili olduğu görülür. Romanlar da sivil toplum dernekleri sayesinde topluluk halinde hareket edip bir hak arayışı içinde olmaktadır. Avrupa Birliği müzakere sürecinin başlamasıyla ülkemizde dernekleşme hız kazanmıştır. Romanlar da bu sürecin içerisinde yer alıp var olan derneklerini daha etkin hale getirmeyi amaçladılar. Derneklerle seslerini duyurup sorunlarına resmi çözümler bulmak için çaba göstermektedirler. Ancak sivil toplum gelişme gösterirken devletten ayrı hareket alanı bulması çok olası olmamaktadır. İktidarın gücünü arttırma isteği, yönetim sürecini kolay idare etme çabası sivil toplumun istediği kadar gelişmesine izin vermemektedir. Devletin etkisi sivil toplumun üzerinde olup devlet izin verdiği sürece etkili olabilmektedir. Bu çalışma ile Edirne'de yer alan Roman sivil toplum kuruluşlarının faaliyet alanlarında devletin etkisinin olup olmadığını ortaya konmaya çalışılacaktır.

Dünya üzerinde yaşayan Romanların sayısına net olarak ulaşmak mümkün değildir. Yaşanan yerde ki kültürel, sosyal veya siyasi sebeplerden kaynaklı

Romanlar kimliklerini saklayabilmektedir.[10] 2010 yılı verilerine göre Türkiye nüfusunun %3,78 inin Romanlardan oluştuğu tahmin edilmektedir.[11] Bu da yaklaşık olarak 2750000 kişiyi göstermektedir. Edirne ilinde yaklaşık 70 bin Romanın yaşadığı tahmin edilmekte ve 42 Roman derneğinin olduğu görülmektedir.[12] Sayısal olarak fazla olan Roman dernekleri aktif bir siyasal katılım gösterebiliyor mu sorusu da çalışmanın ana sorunlarından birini oluşturmaktadır. Derneklerin varlık sebeplerinden biri temsil ettikleri kesimi anlamak, problemlerini ifade ederek içinde bulundukları toplumsal sistemde kendilerine yer bulmaya çalışmaktır. Roman nüfusunun ve etkin Roman derneklerinin sayısının Edirne ilinde fazla olması, bu çalışmanın bu ilde yapılmasını gerektirmiştir. Böylelikle, veri zenginliğinin sağlanması ve süreç içerisindeki etkinliği daha açık göstermesi açısından önemli bir katkı sunması amaçlanmaktadır.

Amaç

Bu araştırmada Romanlar kurmuş oldukları Sivil Toplum Kuruluşlarının (bundan sonra STK kullanılacak) Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Edirne Örneği ile inceleyecektir. Bu bağlamda aşağıdaki başlıklar açıklanmaya çalışılacaktır;

1- Romanların anavatanları, Avrupa ve Türkiye'ye gelişleri, kimlikleri, örgütlenmeleri

2- Sivil Toplum kavramı ve Türkiye'de sivil toplumun gelişimi,

3- Edirne'de var olan Roman Sivil Toplum Örgütleri ve karar alma mekanizmalarındaki rolleri.

Bu başlıklar altında Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının, Roman Açılımı olarak adlandırılan süreçten nasıl etkilendikleri ve önceki konumlarında bir değişiklik yaratıp yaratamadığı ortaya konulacaktır. Türkiye'nin Sivil toplum deneyimlerine tarihsel perspektiften bakılarak inceleme gerçekleştirilecektir. Bu tezde, tarihsel süreçte karar alma süreçlerinde zayıf kalan STK'ların Açılım Süreci olarak

[10] Suat Kolukırık, "Türkiye'de Rom, Dom ve Lom Gruplarının Görünümü", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 5. Sayı, 2008, s.146

[11] https://www.coe.int/en/web/portal/roma/ (E.T. 23/11/2018)

[12] http://www.edirnetv.com/haber/5867/edirnede-42-roman-dernegi-var.html (E.T. 23/11/2018)

adlandırılan süreçten etkilenmediği, karar alma mekanizmalarında rollerinin artmadığı iddia edilmektedir. Bunun temel nedeni olarak da Türkiye'de sivil toplum anlayışının güçlü olmaması görülmektedir.

Önem

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından bu yana Türkiye sınırları içinde yaşayan Çerkez, Laz, Boşnak, Kürt, Rum, Ermeni gibi çeşitli etnik ve dini gruplar yaşamlarına devam etmektedir. Ancak bu gruplardan hepsi azınlık olarak nitelendirilmemektedir. Azınlık kavramı geniş (ideolojik açıdan) "bir toplulukta sayısal bakımdan azınlık oluşturan, başat olmayan ve çoğunluktan farklı niteliklere sahip olan grup için" kullanılmaktadır.[13] 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasında ele alınan azınlıklar konusuna göre Rumlar ve Ermeniler yasal olarak azınlık statüsünde varlıklarını sürdürmekte ancak bu iki grup dışında olanlar yasal olarak azınlık sayılmamaktadır.[14] Romanlar, Lazlar, Çerkezler gibi birçok etnik grup zaman zaman kendilerine yasal haklar isteselerde bu istekleri karşılanmamakta ve varlıklarını Türk Vatandaşlığı[15] hakları ile sürdürmektedirler. Bu gruplar içinde Romanlar ayrı bir önem taşımaktadır. Dünya üzerinde birbirlerinden bağımsız şekilde kendi geleneklerini yaşatarak benliklerini korumaya başaran bu grup son yıllarda örgütlenme deneyimleri ile seslerini karar alma süreçlerine iletmeye çalışmaktadır.

Romanlar kendilerine ait dernekler kurmakta ve çalışmalar yürütmektedirler. Türkiye'de genel olarak STK'ların karar alma mekanizmalarına olan kısıtlı etkisi Roman derneklerinden de görülmektedir. Son yıllarda karar alma süreçlerinde etkin olmak isteyen Romanların bu süreçteki rolleri bilinmemektedir. Bu noktadan yola çıkarak, bu çalışmada Roman STK'larının Karar Alma Süreçlerine Katılımının etkisini araştırmaktadır.

---

[13] Baskın Oran, *Türkiye' de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama,* 7. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015, s.26

[14] http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lozan_TR.pdf (E.T) 24/11/2018)

[15] http://www.goc.gov.tr/icerik3/turk-vatandasligi-kanunu_333_3*34_629 (E.T. 24/11/2018)

Edirne ili özelinde Deniz Eroğlu Utku ve Pınar Yazgan'ın araştırması[16] Roman STK'ların sembolik siyasi katılımlarına dikkat çekmektedirler. Bu çalışmada da bahsedildiği üzere Romanlar siyasi katılımda sınırlı kalmaktadır. Roman STK'ların önündeki engelleri ortaya koyan ve Roman derneklerinin kendi içlerindeki ayrılıklara dikkat çeken bu çalışma, tezin araştırma sorusunun seçilmesinde önemlidir. Utku ve Yazgan'ın çalışmasının ışığında, bu tez daha geniş bir bakış açısı ile STK'ların kısıtlı katılımlarını Türkiye'nin tarihsel olarak STK deneyimleri ile açıklayacaktır. Böylelikle, araştırma alana katkı sunmayı hedeflemektedir.

Romanlarla ilgili yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, son yıllarda yazının zenginleştiği açıktır. Romanların göç süreci, dilleri, sosyolojik alt yapıları, kentleşme ve yerinden edilme ile ilgili değerli çalışmalar yer almaktadır.[17] Yakın zaman yapılan tez çalışmalarında Semra Özlem Dişli'nin (2017) "Biga'da Romanlar: İnşa Pratikleri ve Taktik Olarak Çingeneler" sosyoloji alanında, Serap Gün'ün (2016) "Etnikleşen yoksulluk: Çingeneler/Romanlar Örneği" sosyal hizmet alanında, Duru Şahyar Akdemiz (2015) "Ayrımcılıkla Mücadele: Çingenelere Yönelik Ayrımcılık Kapsamında Pozitif Ayrımcılık Uygulamalarına Eleştirel Bir Yaklaşım" siyaset bilimi alanında yapılan önemli çalışmalardır. Bu araştırma ise Romanların örgütlenmeleri üzerinde tarihsel bir bakış açısı ile duracaktır. Romanların örgütlenme deneyimlerine Türkiye STK'ları bağlamında vurgu yapan araştırmalara yazarın bilgisinde rastlanmadığından, araştırmanın önemli olduğu düşünülmektedir.

Sınırlılıklar ve Riskler

Sivil Toplum kuruluşları temsilcileri ile birebir derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilecek olan bu tezde araştırma Edirne ili ile sınırlı tutulacaktır. Edirne'de varlık gösteren Roman toplulukların başkan ve kurucuları farklı Roman derneklerde de görev aldıklarından görüşülen kişi sayısı sınırlı kalacaktır. Bir kişi birden fazla Roman derneğinde çalışıyor ise, bir defa görüşme yapılacaktır.

Çalışmada nitel olarak tasarlanan mülakat soruları görüşülen kişilere sorulacaktır. Araştırmanın temel veri analiz yöntemi nitel analiz olup, amaç

[16] Deniz Utku Eroğlu, Pınar Yazgan, "Active or Token Participation?: Hopes and Hinderances Before Roma Face Patical Ambitions", Humanistas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4 Sayı: 8, 2016

[17] Ulusal Tez Merkezinde yer alan yazılmış tezlerin konusu incelenmiştir. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp (E.T. 24/11/2018)

genelleme değil kesit sunmadır. Bu nedenle 8 kişi ile yapılan derinlemesine mülakat verilerinin araştırma sorusunu karşılaması açısından yeterli olduğu düşünülmektedir.

Yazın

Çalışma Türkiye'de Sivil toplum ve genel başlığın altında Romanlara odaklanmaktadır. Bu konular ile ilgili yapılmış olan çalışmalar incelenmiş ve kaynak olarak kullanılmıştır. Roman Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili literatür çok geniş olmadığından konu kaynakları bölümler için ayrı olarak ele alınmıştır.

Romanlar ile ilgili geniş içerikli yazınlarda son yıllarda çalışmaların arttığı görülmektedir. Bu çalışmanın Romanlar kısmında iki farklı çerçevede yazılan kaynaklardan yararlanılmaya çalışılmıştır. Bunlar, Romanların tarihi ve Osmanlı Devleti döneminde Romanlar. Osmanlı Devleti Döneminde Romanlar ile ilgili Sinan Şanlıer'e (2014) ait "Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri" kitabında yazar hem hukuki metinlerde Romanlarla ilgili kısımların orijinal hallerini paylaşmış hem de günümüz Türkçesine çevirerek çalışmayı kolaylaştırmış. Metinleri ayrı ayrı ele alarak tarihsel sıra ile vermiş olması Osmanlı döneminde Romanların hukuki süreçlerini daha iyi kavratmaktadır.

İsmail Altınöz'ün Osmanlı Toplumunda Çingeneler ve Elana Marushiakova ve Vesselin Popov'un kaleme aldığı Osmanlı İmparatorluğunda Çingeneler adlı kitapları yine Osmanlı Devleti'nde Romanların yaşamları, Romanlardan alınan vergiler ve askeri düzenlemeler ile ilgili geniş bilgi ve belgelere yer vermektedir.

Romanların tarihi sürecini anlamakta yardımcı olabilecek birçok kaynağa ulaşmak mümkündür. Bu çalışmada Ali Arayıcı'ya ait Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler (2008) kitabı ana kaynak olarak kullanılmıştır. Ancak yine bu kaynak dünya üzerinden yaşayan Romanlar üzerinden durulduğu için Türkiye'de yaşayan Romanlar üzerine özel bir çalışma olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ali Arayıcı Romanların dünya üzerinde ki varlıklarını derinlemesine ele alırken pozitif ayrımcılık yaptığını da çalışmasına kullandığı dil ile de kullandığı ezilen Romanlar, maalesef, gibi kelimelerle oldukça yansıtmıştır.

Suat Kolukırık'ın Dünden Bugüne Çingeneler[18] ve Nazım Alpman'ın Başka

[18] Çalışma İzmir Tarlabaşı Mahallesinde 90 hane üzerinde anket çalışması olarak yapılmıştır.

Dünyanın İnsanları Çingeneler (2014)[19] kitabında görüşmelere yer verilmiştir. Bu kaynaklardan çalışmada özellikle Romanların günümüzdeki yaşamlarından bahsederken yararlanılmıştır. Ancak çalışmalar sınırlılıkları gereği bu çalışmanın yapıldığı yerde yapılmadığından kaynak olarak derinlemesine kullanılamamıştır.

Sivil Toplum bölümünde bölüm arka planını oluşturmak için İsmail Akbal'a ait Sivil Toplum kitabı kullanılmıştır. Yazar sivil toplumun dünyada ve Türkiye'de ortaya çıkışını ve gelişimini açık bir dille ele almış ve Greenpeace temelinde STK'ların kamu yönetiminde karar alma üzerine etkisini incelemiştir. İsmail Akbal kitabını oldukça bilimsel ele almış sübjektif yorumlardan uzak durmuştur. İsmail Akbal'ın kitabında da sıkça referans gösterilen Jürgen Habermas'ın Türkçeye çevrilmiş olan Kamusallığın Yapısal Dönüşümü, Norbertı Bobbıo ya Gramsci ve Sivil Toplum kitaplarına başvurulmuştur.

Türkiye'de Sivil Toplum bölümünde son yıllarda yayınlanmış olan makalelere başvurulmuş üniversite dergilerinden ve konu ile ilgili yapılan konferanslardan yararlanılmıştır.

Yöntem

Sosyal bilimler toplum içinde yaşayan insanları, toplulukları ve toplumların incelenmesi ile ilgilenmektedir.[20] İnsan ve toplum ile ilgili çalışan bir bilimin üretkenlik hali de fen bilimlerinin aksine net sonuçlar ve sayısal verilerden ziyade yoruma açık ve değişebilirliği daha hızlı olan bilgilerden oluşmaktadır. Fen bilimleri yöntem olarak nicel yani sayılara dayanan bir yöntem kullanırken sosyal bilimler içeriğin yorumlanmasına dayandığı için nitel bir yöntem kullanmaktadır.

Nitel araştırmalarda ele alınan problemler sosyal ve beşerî bilimleri kapsamakta, cinsiyet, kültür, marjinal grupların sorunlarını derinlemesine incelemektedir.[21] Nitel araştırmalarda kullanılan bilgi toplama yöntemleri mülakatlar,

[19] Kitap 1991 yılının Mayıs ayında Milliyet Gazetesinde Başka Dünyanın İnsanları Çingenlerimiz başlıklı yazı dizisinden oluşmaktadır. Görüşmeci sayısı net olarak bilinmemektedir.

[20]Maurice Duverger, *Sosyal Bilimlere Giriş*, 6. Baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2002, s.8

[21] John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni,* 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s.51

gözlemler, dokümanlar ve görsel-işitsel materyallerden oluşmaktadır.[22] Bu yöntemlerle toplanan bilgiler nitel araştırma yöntemlerini oluşturan yaklaşımlarından yararlanılarak ortaya konulmaktadır. Bu yaklaşımlar;

1- Anlatı Araştırması
2- Fenomenoloji
3- Kuram Oluşturma
4- Etnografi
5- Durum Çalışmasıdır.

Bu çalışma da bir nitel araştırma olup araştırma yaklaşımı olarak "Fenomenoloji" kullanacaktır.

Fenomenolojik çalışma, birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili deneyimlerinin ortak anlamı olarak tanımlanmaktadır.[23] Çalışmada da sivil toplum örgütlerinin yönetimlerinde yer olan kişilerle mülakat yapılacak olup kişilerin verdiği cevaplar üzerinden sonuca varılmaya çalışılacaktır.

Mülakat iki veya daha fazla kişinin aralarında belli bir amacı ortaya koymak için yapılan tartışmalardır. Özellikle niçin sorusuna cevap aranılan durumlarda mülakatlar ideal veri toplama yöntemi olarak kullanılmaktadır. Biçimsel, yarı biçimsel ve biçimsel olmayan olmak üzere üç farklı şekilde yapılabilmektedir. Biçimsel mülakatta sorulacak olan sorular bellidir, bunların dışına çıkılmaz. Yarı biçimsel mülakatta hazır sorulara ek olarak araştırmacı konuyu daha iyi anlamak ve araştırmayı derinleştirmek için soruları o an arttırabilir. Biçimsel olamayan mülakatta araştırmacı konuya hâkim olup görüşmeyi daha önceden soru hazırlamadan yürütmelidir.[24] Bu çalışmada yarı biçimlendirilmiş mülakat yöntemi kullanılmış olup görüşmenin gidişatına göre konu ile ilgili ek sorular yönlendirilmiştir. Görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formunun yanı sıra ses kayıt aracı

---

[22] John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni,* 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s.51

[23] John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni,* 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016, s.77

[24] Remzi ALTUNIŞIK-Recai ÇOŞKUN-Serkan BAYRAKTAROĞLU-Engin YILDIRIM, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri,* (Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı Karşılaştırmalı Araştırma Teknikleri Doktora Dersi Ödevi Kitap Özeti), Konya, 2010, s.18

kullanılmıştır. Ses kayıt aracı kullanılması için görüşme yapılan yöneticilerin onayı alınmıştır. Görüşme süresince ses kayıt aracı katılımcının görebileceği yere konulmuş, görüşmeyi kaydetmesi sağlanmış ve görüşme sonunda katılımcıların görebilecekleri biçimde kapatılmıştır.

1. BÖLÜM: ROMANLAR

Türkiye'de birçok etnik kimlik uzun yıllardır bir arada yaşamaktadır. Azınlık olarak nitelendirilen ve uluslararası anlaşmalarla azınlık oluşları kabul edilenlerin yanında statü olarak tanımlanmamış olsalar da kendilerini azınlık olarak gören gruplar mevcuttur. Ülkemizde 1923 yılında imzalanan Lozan Antlaşmasına göre tam olarak belirtilmemiş olsa da Rum-Ortodoks, Ermeni ve Yahudi toplulukları azınlık olarak kabul edilmiştir.[25] Bu tez çalışmasında Türkiye'de resmi olarak azınlık statüsüne sahip olmayan Romanlar ele alınacaktır. Bu bölümde Anadolu'ya gelişleri, Osmanlı Devleti'nde ki varlıkları, kimlikleri, nüfusları, sosyal yaşamları ve günümüzdeki örgütlenmelerinden bahsedilecektir.

Gerek ülkemizde gerekse dünya üzerinde yapılan çalışmalara bakıldığında Romanlar genel olarak olumsuz şekilde anılmakta ve dışlanmaya maruz kalmakta, göz ardı edilmekte hatta zaman zaman nefret söylemlerine maruz kalmaktadırlar. Romanlar yaşadıkları bölgelerde ucuz iş gücü olarak görülmekte, üçüncü sınıf işlerde çalıştırılmaktadır. Tarihsel süreçte de yaşadıkları yerlerden zorla gönderilmiş ve çeşitli asimilasyonlara tabii tutulmuşlardır. Almanya'da Hitler faşizmi Romanlara zor zamanlar yaşattığı ve 1,5 milyona yakın Roman'ın gaz odalarında yok edildikleri kaydedilmektedir.[26] Tıbbı deneylerde kobay olarak kullanılmışlar ve üç kuşak çingene kanı taşıyanlar imha edilmiştir.[27] Günümüzde de yaptıkları işler küçük görülmekte, düzenli işe sahip olmaları için destek ve iş gücü karşılıklarını alamamaktadırlar. Özellikle son yıllarda uluslararası örgütlerin ve ülkemizde sayıları gün geçtikçe artmakta olan Roman kuruluşlarının yaptığı çalışmalar durumu gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu olumsuz durumların ortadan kalkmasına çözüm arayan Avrupa Konseyinin 1993 yılında alıp yayınladığı kararda "Avrupa'nın kültürel çeşitliliğine katkıda bulunmuş olan Romanların yaşadıkları ülkelerde durumlarının

[25] Hakan Taşdemir-Murat Saraçlı, "Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu", *Uluslararası Hukuk ve Politika,* Cilt:2, Sayı:8, 2007, s.32

[26] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.20-21

[27] Nazım Alpman, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014,s.137

düzeltilmesi gerektiğine" vurgu yapılarak Romanlara karşı olan olumsuz tutuma dikkat çekilmektedir. [28]

Balkanlara geldikleri süreç bir asimilasyon tarihi olarak görülmektedir.[29] Birinci Dünya Savaşı ile bu süreç devam etmiştir. İkinci Dünya savaşı sırasında büyük bir kıyıma uğrayan Romanlar Avrupa'da kendilerine daha güvenli yer bulmak amacıyla geniş kitleler ve dağınık olarak hareket etmişlerdir. Savaş sonrasında da Romanların azınlık hakları, yaşadıkları sorunlar dönemin yıkımları içinde kaybolmuştur.[30] Avrupa'da bulunan Almanya, Hollanda, Romanları 2. Dünya Savaşı sonrası yerleşik hayata geçirmeye çalışmıştır. [31]

İlk kuruluş amacı ekonomik birlik sağlama olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu süreç içesinde amaçlarını genişleterek siyasi ve sosyal olarak gelişme göstermiştir.[32] 1991 yılında imzalanıp 1992 yılında yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması[33] Romanlar içinde yaşadıkları ülkelerde görünür olma açısından önem taşımaktadır. Özellikle 1990 sonrası Avrupa Birliği'nde yer alan ve yer almak isteyen ülkeler İnsan Hakları ve Azınlıklar bağlamında Romanlar ile ilgili olarak olumlu tutum içine girerek ülkelerinde yaşayan Romanların şartlarını iyileştirme yoluna gitmişlerdir.

Ülkemize baktığımızda da gerek yapılan çalışmalarda olsun gerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının yayınlamış olduğu Romanlarla ilgili belgelerde olsun yaşadıkları sorunlar daha görülür hale gelmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 2016 yılında yayınladığı Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji

---

[28] Avrupa Konseyi 1993 Kararları Tam Metin https://www.ab.gov.tr/files/_files/Zirve_Bildirileri/co_en_1993.pdf (E.T. 02/01/2019)

[29] Suat Kolukırık, *Dünden Bugüne Çingeneler Kültür- Kimlik-Dil-Tarih,* 1.Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.134

[30] Gizem Bilgin Aytaç, "Soğuk Savaş Dönemi Doğu Avrupa Çingeneleri", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.83-86

[31] Donald Kenrick, *Çingeneler: Ganj'danThames'e,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006, s.17

[32] Gül Pınar Erkem Gülboy, "Avrupa Birliği ve Romanlar", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s. 125

[33] Mehmet Hasgüler-Mehmet B. Uludağ, *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler,* 6.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s.357

Belgesine göre Romanların Türkiye'de karşılaştığı başlıca sorunlarını eğitim, istihdam, barınma, sağlık olduğu görülmektedir. [34]

Bir topluluğa ait olan sorunların etkin şekilde çözülebilmesi için çözüm aşamasında sorunu yaşayanlarında yer alması gerekmektedir. Bu çalışmanın son bölümünde yapılacak olan görüşmelerle bu sürece Romanların katılıp katılmadığı/katılamadığı eğer katılıyorlarsa ne ölçüde etki edebildikleri açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışma açısından siyasal süreçten önce Romanların tarihini açıklamak doğru olacaktır.

1.1 Romanların Anadolu'ya Gelişi

Dünya üzerinde yayılmış olup kültürlerini, kimliklerini yüzyıllardır kaybetmemiş olan Romanlar halk arasında genellikle vatansız, topraksız, buçuk millet olarak anılmaktadır. Ancak elbette Türkiye'de ve dünya genelinde yaşamakta olan Romanların bir anavatanları bulunmaktadır. Yapılmış olan araştırmalara göre Romanların anavatanlarını neden terk ettikleri kesin olarak bilinmemektedir.[35] Dinsel nedenler, politik sorunlar, açlık ve Bizans çekiciliği olarak düşünülse de hala netlik kazanmamıştır.[36] Asırlardır süren baskı ve zorlamalarla dünyanın dört bir yanına dağıldıkları da düşünülmektedir.[37] Yapılan çalışmalar sonucunda Romanların anavatanı konusunda farklı fikirler ortaya atılmış olsa da hangi göç yollarını kullandıkları, dilin yayılmış olduğu coğrafyaların izlenmesi ile ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve anavatanlarının Hindistan olduğu kabul görmeye başlamıştır.[38]

Anavatanları olan Kuzey Batı Hindistan'ı 9.ve 10.yy. da terk edip farklı yollardan geçerek batıya göç etmiş oldukları anlaşılan Romanlar uzun süre göçebe yaşam tarzıyla hayatlarını sürdürmüşlerdir. 10.yy. sonlarına doğru Mezopotamya'ya ulaştıklarında üç farklı kola ayrılmışlardır. Bu kollardan biri İran üzerinde geçerek

---

[34] http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160430-11-1.pdf (E.T 08/11/2018)

[35] Donald Kenrick, *Çingeneler: Ganj'danThames'e,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006, s.18

[36] Nazım Alpman, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.131

[37] Suat Kolukırık, *Yeryüzünün Yabancıları Çingeneler,* 1. Baskı, Simurg Yayınları, İstanbul, 2007, s.3

[38] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.27

Anadolu'ya ulaşmış, İstanbul'a gelip Yunanistan'ı takip ederek[39] 15.yy. da Avrupa'ya gelmişlerdir.[40] Kullandıkları farklı yollarla yayılmaya devam ederken diğer bir kolun Anadolu'ya gelişleri Ermenistan ve Güneydoğu yolu ile olmuştur. İlk olarak 1150 yılında İstanbul'a gelmiştir.[41] Bir kısmı İstanbul'da kalıp buraya yerleşirken bir kısmı Avrupa'ya göç etmeye devam etmiştir. Bir diğer kol Kafkaslar, Ermenistan ve Güneydoğu Anadolu üzerinden Avrupa'ya ulaşmıştır.[42] Avrupa'ya ulaştıktan sonra da kendi gelenek ve göreneklerini yaşamaya devam etmişler ve varlıklarını korumayı başarmışlardır.[43] Ancak yaşadıkları yerlerde olumsuz tutumlarla karşılaşmaları devam etmiştir. Kendilerine düzenli yer edinme çabaları sürerken gittikleri yerlerde önyargılarla karşılaşmış olmaları ve genellikle dışlanmaları Romanların sürekli yer değiştirmesine ve geniş bir coğrafyaya yayılmalarında oldukça büyük bir etkiye sahiptir.

Dünya üzerine yayılmış olan Romanların Türkiye'de yer edinişlerini anlamak için öncelikle Anadolu topraklarında varlık gösterdikleri süre içerisinde[44] kurulduğu günden yıkılışına kadar (1299-1923) uzun yıllar varlık göstermiş olan Osmanlı Devleti'nde Romanlar konusuna değinmek açıklayıcı olacaktır.

1.2 Osmanlı Devleti'nde Romanlar

Romanların dağınık kollardan dünyaya yayılmış olup büyük çoğunluğunun Balkanlar ve Anadolu'ya gelmeleri, uzun süre Balkanlar ve Anadolu'da hüküm sürmüş olan Osmanlı Devleti'nde Romanların da yer aldığını sonucunu vermektedir. Hoşgörü politikasını her zaman göz önünde tutun Osmanlı Devleti Romanların varlıklarını sürdürmeleri konusundan farklı politikalar uygulamıştır.

---

[39] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.26; Donald Kenrick, *Çingeneler: Ganj'danThames'e,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006, s.28

[40] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.26

[41] Ali Arayıcı, *a.g.e.,* s.29

[42] Ali Arayıcı, *a.g.e.,* s.29

[43] Ali Arayıcı, *a.g.e.,* s.26

[44] http://www.bilecik.gov.tr/osmanli-tarihi (E.T. 15/11/2018)

Osmanlı Devleti 14. yy. da Balkanlarda fetihlerine başladığında Romanlar bu bölgede göçer, sanatçılar, zanaatkârlar olarak varlıklarını sürdürmekteydi.[45] Osmanlı Devleti'nde çok geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Romanlar belirli bir mekân ve işleri olmadığından düzen açısından probleme yol açmıştır. Bu yüzden devlet tarafından disiplin altında tutulmuş ve hukuki olarak bu disiplin sağlanmaya çalışılmıştır.[46] Bu bağlamda karşımıza II. Beyazıt döneminde çıkarılan kanunnamede adı geçen 'Çingene Sancağı' çıkmaktadır. Bu kanunname ile hem Romanlar kendilerine ordu içinde yer bulmuş hem de Osmanlı askerleri geri hizmette yer almayıp daha verimli olarak işlerini yapmaya başlamıştır.[47] Asıl amaç Romanları geri hizmetlerde görevlendirip onları disiplin altında tutmaktır. Bununla beraber askeri alanda Romanlara yer verilmesi Osmanlı devletinin Romanları yok saymadığını, onlara önem verdiğini ve muhatap aldığını göstermektedir. Çingene Müsellem Sancağı, Kırklareli (Kırk Kilise), Çorlu, Keşan, Hayrabolu, Malkara, Pınarhisar, Ferecik, İpsala, Dimetoka, Prevadi, Malkara, Yanbolu, Gümülcine, İncegöz, Düğüncü ili, Eskihisar-ı Zağra'yı kapsamakta ve Trakya bölgesini kapsayan bu sancak Osmanlı Devleti'nin Balkanlara açıldığı yer olarak önemli bir konuma sahipti.[48] Bölgenin Osmanlı Devleti için önemi ve burada ki güvenlik önlemlerinde Romanları kullanmış olmaları Romanların askeri sınıf içinde değerlendirildiğini de göstermektedir. Romanlara görev verilerek aynı zamanda onlara yerleşik düzen özendirilmiş ve yerleşik hayata geçmeleri hedeflenmiştir.[49] Yerleşik hayata geçmeyenler ise sıkı denetim ve kontrol altında tutulmuştur.[50]

Osmanlı Devleti topraklarını genişletmeye devam ederken yönetsel anlamda askeriyeye önem vermekte ve halkını Müslüman ve Gayrimüslim olarak ayırarak değerlendirmekteydi. Osmanlı hukuki tanımlamalarına göre Osmanlı Devleti'nde

---

[45] Elena Marushiakova-VesselinPopov, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006, s.25

[46] İsmail Altınöz, *Osmanlı Toplumunda Çingeneler,* 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s.78-98

[47] Emine Dingeç, "XVI. Yüzyılda Osmanlı Ordusunda Çingeneler", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:20, Aralık 2009, s.33-46.

[48] Sinan Şanlıer, *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri,* 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014, s.14

[49] Emine Dingeç, "XVI. Yüzyılda Osmanlı Ordusunda Çingeneler", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:20, Aralık 2009, s.37

[50] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.233

Müslüman, Hıristiyan ve Yahudiler varlık göstermekteydi. Tüm bu ayrımın içinde yeri net olarak tanımlayamayan toplum Romanlar olmuştur.[51]

Yapılan araştırmalar Osmanlı'ya ait vergi belgelerinde Romanlardan ilk kez 1430'lu yıllarda bahsedildiğini göstermektedir. Vergi sisteminde Müslim ve Gayrimüslim ayrımı olan Osmanlı'da Romanlar için bu ayrım yapılmadan her ikisindende verginin alındığını göstermektedir. [52]

Osmanlı Devleti Romanların varlığını kabul ettiğini onlara askeri alanda yer vermekle birlikte aynı zamanda hukuki belgelerde de yer vererek göstermiştir. Rumeli'de Türklerin Koyun Vergisi Kuralları ve Çingene Kanunnamesi[53]'nde demircilik yapan Romanlardan vergi alınmayacağına dair bir madde bulunması Osmanlı'da Romanların kendi mesleklerini yapmalarını ve desteklendiklerini göstermektedir.

Rumeli Vilayeti Kıbtileri Kanunnamesi[54]'den Müslüman olan ve Müslüman olmayan Romanlardan alınması gereken vergilerden bahsedilmiş olup, vergilerin alınma usulünden Romanların yerleşik hayata geçmesi sağlanmaya çalışılmıştır.[55]

Çingene Cizyesi Kanunnamesi[56]'nde Çingene sancağının varlık gösterdiği bölgede yaşayan Romanlardan alınan vergiden söz etmektedir. Bu Kanunname ile hem Romanların can ve mal güvenliğine önem verildiği göze çarpmaktadır hem de yerinde bulunamayan Roman için de bir ceza sistemi olduğundan yerleşik düzene geçirilmeleri için çalışıldığı anlaşılabilmektedir.

---

[51] İsmail Altınöz, *Osmanlı Toplumunda Çingeneler,* 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013, s.77

[52] Elena Marushiakova-VesselinPopov, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006, s.31

[53] Sinan Şanlıer, *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri,* 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014, s.38

[54] Sinan Şanlıer, *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri,* 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014, s.43

[55] Vergi alınacak olan Romanlar yerlerinde bulunmaz ise bu vergi vergiyi toplayan kişiden tahsil edilmektedir.

[56] Sinan Şanlıer, *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri,* 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014, s.53

Çingene Yazmak İçin Görevlendirilmiş Emin Kişi ve Yazıcılara Hüküm[57] de Romanların kayıtlarının tutulduğu görülmektedir. Bu kayıt tutulurken Romanların şahsen görülmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Buradan Romanların göçlerinin devam ettiği anlaşılmakta ve yerleşik hayata geçirilmeye çalışıldığı sonucunu varılabilmektedir.

Romanlar Osmanlı'da sadece askeri alanda değil farklı işlerde de çalışarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 1500'lü yıllara ait vergi defterlerinde çalgıcılık, ayakkabıcılık, deri işçiliği ve çivi imalatçılığı işlerine de rastlandığı görülmektedir.[58]

1.3. Romanların Kimlikleri

Kimlik insanın kendi seçtiği kendi istediği ya da rıza gösterdiği şeylerden ziyada ne olduğu ve nasıl tanındığıdır.[59] Yaşadıkları bölge, dış görünüş özellikleri ve yaptıkları işlere göre adlandırılsalar da (sepetçi, elekçi, kıpti, esmer) genel olarak çingene olarak anılmaktadırlar. Ancak Balkan ülkelerinde geldiklerini belirten ve günümüzde Ege ve Marmara bölgesinde yaşayanlar kendilerinin Roman olduğunu belirtmektedir.[60] Romanların farklı isimlerle anılmaları aynı zamanda toplum içinde ortak bir kimlik oluşmamasına da sebep olmaktadır. Ancak Romanların kimlik sorunları Roman-Çingene ayrımından daha derindir. Öncelikle çingenenin aşağılayıcı anlamını ortadan kaldırmak için 'İnsan' anlamına gelen 'Romani' sözcüğünün kısaltılmış hali olan Rom'u kullanmayı tercih etmişler, Roma ise Romca'da Halk demek olduğu için[61] zamanla Roman olarak adlandırılmayı seçmişlerdir.[62] Roman sivil toplum kuruluşları ve derneklerinin gelişimi ile Roman elit grubu özellikle Avrupa'da ve uluslararası kuruluşların içerisinde Romani kimliğini

---

[57] Sinan Şanlıer, *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri,* 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014, s 75

[58]Donald Kenrick, *Çingeneler: Ganj'danThames'e,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006, s.62

[59] Pınar Özden Cankara, "Bir Etnik Grup Olarak Çingenelerin Statüleri Hakkında Bir Analiz Denemesi",*Roman Olup Çingene Kalmak",* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.98

[60]Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.242

[61] Nazım Alpman, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014,s.13

[62] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.40

kullanmaya özen göstermektedir.[63] 1971'da toplanan 1. Uluslararası Roman Kongresi'nde "Roman" kelimesinin kullanılması yönünde alınan karar[64] bu söylemin özellikle akademi de kullanılmasında etkili olan diğer bir faktördür.

Romanlar ilk olarak göçebe topluluk olarak anılsa da uzun yıllardır çok az değişime uğramış köklü bir kimliğe sahiptirler. Ancak, Romanlar günümüzde azınlıklar gibi iş bulmada, eğitim almada, sosyal hayat içerisinde yer edinmede çeşitli ayrımcılıklarla karşılaşmaktadırlar.[65] Bu sorunların yaşanıyor olması Romanların kimliklerini ortaya koymaktan çok saklama eğilimine sebep olabilmektedir. Bu saklanmış olan kimliklerle örgütlenmekte zorluk yaşamakta ve kaybolan kimlik haline gelmektedirler. Gün geçtikçe Romanlar bu kimliği saklamaktan da öte kabul etmeyen bir hale gelmişlerdir. [66]

Günümüzde de Romanlar Çingene kimliğini kabul etmediği gibi bu kimliği kabul edenleri de kabul etmemektedirler. Çingene denince akla gelen kalaycı, sepetçi, paragöz, hırsız gibi olumsuz sıfatlar olduğu için biz Çingene değiliz, esas çingeneler dağda bayırda dolaşanlardır diye söylemektedirler.[67] Bu söylemle Çingene olup zamanla Roman olma isteği bir kültürün yeniden inşası olarak görülebilmektedir.[68] Yeniden inşa edilen anlamlar yeni dünyada yer edinirken önceki yapıya yabancılaşmayı da yanında getirir.[69]

Roman kavramı aynı zamanda bir dönüşüm ve birleşimle birlikte ortaya çıkmış olup içerisinde Romanların örgütlenmelerini, siyasi açılımla gelen farklılıklarını ve oluşturmaya çalıştıkları yeni kimliği de barındırmaktadır. Bu durumda da Çingene

---

[63]Levent Ürer, "Ulusal Söylemde Çingene Olup Roman Kalmak", *Roman Olup Çingene Kalmak",* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s. 54

[64] Başak Akgül, "Türkiye'de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, Temmuz 2010, s.218

[65] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.243

[66] Ali Arayıcı, *a.g.e,* s.248

[67]Nazım Alpman, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014,s.69

[68]Levent Ürer, "Ulusal Söylemde Çingene Olup Roman Kalmak", *Roman Olup Çingene Kalmak",* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.55

[69] Gonca Girgin, *9/8 Roman Dansı Kültür, Kimlik, Dönüşüm ve Yeniden İnşa,* 1. Baskı, Kolektif Yayınları, İstanbul, 2015, s.19

kavramı içerinde tarihsel süreçlerini, çağrıştırdığı olumsuz kavramları taşımaklar ayrı bir anlamı anlatmaya çalışarak son yıllarda Roman/Çingene kavramına bir ayrıştırma getirmiş olduğu da görülebilir. Romanlar Çingene söyleminin kendilerini aşağıladığını, ayrımcı bir söylem olduğunu kesin olarak belirtmektedirler.[70] Bu isim söyleminde oluşturmaya çalıştıkları farklılıkla daha çok kabul edilebilir bir kimlik oluşturma çabasına girmiş oldukları anlaşılmaktadır.

1.4. Romanların Nüfusları

Romanların dünya üzerinde ve ülkeler özelinde nüfus sayılarına net şekilde ulaşmak olası değildir. Bahsedilen sayılar yaklaşık olarak ifade edilmektedir. Dünya üzerinde yaşayan Roman sayısı 30-40 milyon arasında değişmektedir. Bunların 10-15 milyonu Avrupa'da ve yaklaşık %30 kadar hala göçebe olarak yaşamaktadır.[71] Bunların 30 milyonunun anavatanları olarak düşünülen Hindistan ve civarında, 10-13 milyonu Avrupa'da geri kalanında dünyanın çeşitli yerlerinde yaşadığı varsayılmaktadır.[72] Yine sayı kesin olarak bilinmediğinden Türkiye genelinde yaşayan Roman sayısının 1 milyon kadar olduğunu söyleyen kaynaklarda vardır.[73]

Yine sayıları net olarak bilinmemekle birlikte Cumhuriyet döneminde Lozan Antlaşması ile Türkiye'de olan Roman nüfusu artmıştır. Gelen Romanların bir kısmı tütüncülükle uğraştıklarından dolayı Samsun çevresine yerleştirilmişlerdir. Bir kısmı da Edirne, Balıkesir, İstanbul, Bursa, Kocaeli, İzmir, Manisa'ya yoğun olarak yerleştirilmişlerdir.[74] Günümüze gelindiğinde Çingeneler en çok Ege, Marmara ve Trakya bölgesinde yaşamaktadırlar.[75] Tahmin edilen sayılara göre Romanların 500.000 inin Türkiye'de olduğu düşünülmektedir. [76]

---

[70] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.247

[71] Ali Arayıcı*, a.g.e.,* 35-37

[72] Begüm Kurtuluş, "Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.18

[73] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s 236

[74] Ali Arayıcı, *a.g.e., s.236*

[75] Suat Kolukırık, *Dünden Bugüne Çingeneler Kültür- Kimlik-Dil-Tarih,* 1.Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.14

[76] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s 18

Romanlar her ne kadar 'göçebe' olarak algılansa da günümüzde artık birçoğu yerleşik hayata geçmiştir. Kendilerine ait evleri, sürekli çalıştıkları işleri, çocuklarının devam ettikleri okulları bulunmaktadır.

1.5. Romanların Sosyal Yaşamları

Romanlar yaşam tarzları, kültürleri, çok kimseye uymayan davranış biçimleri olan marjinal hayata sahiptirler.[77] Osmanlı belgelerine göre Çingeneler Osmanlı döneminde demircilik ve müzisyenlik ile ilgilenmişlerdir. Bunların yanında tenekeci, nalbant, kılıç ustası, ayakkabıcı, elekçi ve kasaplıkla uğraşmışlardır.[78]

Suat Kolukırık'ın İzmir'de 90 Roman ailesi üzerinde yaptığı çalışmada çalıştığı işler sırası ile hamallık, şoförlük, seyyar satıcılık, marangozluk, ayakkabı boyacılığı ve müzisyenlik olmuştur. Bunların yanında pazarcılık, kuaförlük gibi mesleklere rastlanmaktadır.[79]

Son dönemlerde Romanlar arasında popüler olan ve bir iş kolu daha ortaya çıkmıştır. Kâğıt-pet şişe-plastik toplayıcılığı yapmaktadırlar. [80]

1.6. Romanların Örgütlenmeleri

Tarihsel geçmişlerinde büyük sıkıntılar yaşamış olan Romanlar dünyanın neresinde yaşarlarsa yaşasınlar özgür, demokratik, eşit bir ortam için örgütlenme çabasında olmuşlardır. Avrupa'da 18.yy da Türkiye'de 1990'lı yıllarda başlamıştır.[81]

Romanlar ile ilgili eğitim, sağlık, barınma sorunları yanında örgütlenmede bir sorun olarak görülmektedir. Birlik ve dayanışma içinde olamama, siyasette söz ve

---

[77] Begüm Kurtuluş, "Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.18

[78]Suat Kolukırık, Dünden Bugüne Çingeneler Kültür- Kimlik-Dil-Tarih, 1.Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.12

[79] Suat Kolukırık, "Çalışma Yaşamında Çingeneler: Çingene İş ve Meslekleri", 1.Uluslararası Roman Sempozyumu, Edine, Türkiye, 7-8-9 Mayıs 2015, s.7-10

[80] Nazım Alpman, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014,s.27

[81] Alper Yağlıdere, *İzmir Romanları, Yaşam-Kültür-Alışkanlıklar,* 1. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2011, s.61

karar sahibi olamamak var olan sorunlara da kalıcı çözümlere imkân vermemektedir.[82]

Uluslararası Roman Birliği'nin (1978) kurulmuş olması Romanlar için önemli bir gelişme göstermiş,[83] 8 Nisan'ın Uluslararası Çingene Günü olarak kutlanmasına karar verilmiş olması Romanların uluslararası düzeyde örgütlenebildiklerinin ilk göstergesidir.

Uluslararası anlamda 1996 yılında kurulmuş olan Avrupa Roman Hakları Merkezi'nde Romanların hak konusunda bir araya gelerek çalışmalar yaptığını göstermektedir.[84] 1999 yılında Helsinki ile Türkiye'nin AB'ye giriş müzakere süreci resmen başlamış olduğundan Türkiye'nin AB Komisyonunun üyelik müzakereleri için gerekli olan yıllık ilerleme raporlarında üzerinde en çok durulan konulardan biri olması[85] sebebi ile Romanların Türkiye'de de örgütlenmelerine yardımcı olmuştur. Avrupa Birliği'ne uyum "örgütlenme hakkının genişletilmesiyle birlikte, Çingene örgütlerinin kurulması önündeki yasal engeller kalkmış" ve kısa bir zaman içerisinde çok sayıda dernek faaliyet göstermeye başlamıştır.[86] "Türkiye'de Çingenelerin örgütlenme ve sosyal-siyasal hak taleplerini dillendirmeye başladıkları tarihin, Avrupa'daki örgütlenme sürecini hayli geriden izlediği fark edilmektedir." [87]

1934 yılında çıkartılan ve 2006 yılına kadar yürürlükte kalan İskân Kanunu'nun 4. Maddesi "Türk kültürüne bağlı olmayanlar, anarşistler, göçebe Çingeneler, casuslar ve memleket dışına çıkartılmış olanlar Türkiye'ye göçmez olarak kabul edilemezlerdi" ve Romanları oldukça aşağılayan bir durum söz konusu idi. Bu

---

[82] Ali Arayıcı, *Avrupa'nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008, s.260

[83] http://iromaniunion.org/index.php/en/

[84] http://www.errc.org/about-us-overview (E.T. 03/03/2018)

[85] Begüm Kurtuluş, "Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.37

[86] Başak Akgül, "Türkiye'de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, Temmuz 2010, s.213

[87] Prof. Dr. A. Baran DURAL-Bahriye ESELER, "Dezavantajlı Bir Grup Olarak Çingenelerin Yerel Yönetim Mekanizmalarında Algılanırlık Durumu: Tekirdağ ve Bandırma Örneği", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt:1, Özel Sayı:4, 2017, s.6

maddenin uzun zaman yürürlükte kalması da Romanların özellikle örgütlenerek varlık göstermelerini engellemiştir. Bu kanun geçerliliğini yitirdikten sonra Romanlar örgütlenme adına daha hızlı adımlar atmaya başlamış oldukları görülmekte ve dernekleşmiş oldukları dikkat çekmektedir.[88] 6 Ekim 1983 tarihli Dernekler Kanunu'nun 2004 yılına kadar yürürlükte kalan 5. maddesine göre derneklere "ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan" isimler konulamıyor ve dernekler bu konularda faaliyette bulunamıyordu. "Söz konusu yasal engelden dolayı, kendilerini ayrı bir etnik grup olarak ortaya koymayan Çingeneler dahi kendi isimlerini kullanarak dernek kuramamışlardır."[89] "2004 yılı, Türkiye Çingenelerinin örgütlenme öyküsünde yeni bir dönemin açılışını ifade etmektedir. Dernekleşmenin yasal alanının genişlediği bu tarihten itibaren, Türkiye'nin dört bir yanında Roman dernekleri kurulmaya başlamıştır."[90] Bu çalışmanın yapıldığı Edirne ilinde kurulan Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (EDROM) de 2004 yılında kurularak dernekleşme anlamında Romanlara öncülük edenlerin başında gelmektedir. Edirne, İzmit ve Samsun'da başlayan dernekleşme topluluğun güçlenmesi ve sivil toplum kuruluşu modeli oluşmasında önemli bir adım olmuştur.[91]

2009 yılında yapılan Roman Çalıştayı'nda Romanların sorunları ele alınırken örgütlenme sorununa da değinilmiş ve bu sorunun sebebinin ekonomik açıdan yaşanan yoksullukta aranması gerektiği vurgulanmış ve örgütlenmenin öneminin anlaşılmadığına değinilmiştir. Yerel yönetimlerle yaşanan sorunlarında bu konuda etkili olduğu belirtilmiştir.[92]

---

[88] Nazım Alpman, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014,s.15

[89] Başak Akgül, "Türkiye'de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, Temmuz 2010, s.215

[90] Başak Akgül, "Türkiye'de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, Temmuz 2010, s.217

[91]Gonca Girgin, *9/8 Roman Dansı Kültür, Kimlik, Dönüşüm ve Yeniden İnşa,* 1. Baskı, KoleftifYayınlaro, İstanbul, 2015, s.260

[92]Tülin Yanıkdağ, "Türkiye'de Yaşayan Romanların Sorunlarına Genel Bir Bakış", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul,2012, s.264

Türkiye'de kurulmuş olan Roman derneklerinin bir araya gelerek oluşturmuş oldukları Türkiye Roman Hakları Forumu (ROMFO) da 2012 yılından bu yana faaliyet göstermektedir.[93]

Suat Kolukırık'ın 2008 yılında İzmir'de yaptığı araştırmaya[94] göre siyasi katılımların genellikle rica üzerine yapıldığı ve üyeliklerinin naylon üyelik olarak kaldığı görülmektedir. Çingenelerin siyasi katılımlarında garanti işlerinin olacak olması ve kendi aralarında ki sosyal prestijleri önem taşımaktadır.

Dernekleşme için hevesli oldukları ancak başkanlık, finans konuları gibi sebeplerden bu konuda görülür adımlar atmadıkları da ortadadır. Dernek kurmada ki amaçları da sosyal yardımlaşma ve dayanışma olarak görülmektedir.[95] Romanların örgütlenerek kendilerini bir kimlik arayışı içinde olmaları aynı zamanda onların bazı siyasal taleplerinin olacağını da akla getirmektedir.

Yine hem dünyanın farklı yerlerinde hem de genel olan bu örgütlenmeleri özellikle Avrupa'da dikkat çekerek AGİT gibi önemli kuruluşlarda da kendilerinden söz ettirmelerine yardımcı olmaktadır ve buralarda kendilerine Roman kimliğini uygun görmeleri Çingeneden Romanlığa olan dönüşüme uluslararası bir anlam katmaktadır.

Avrupa Birliği sürecine girilmesi ile insan haklarının gündeme gelmesi Romanlar tarafından da süreç içerisinde farkına varılmış ve örgütlenme çabası içerisine girdikleri görülmüştür. Ancak örgütlenme deyince öncelikli bu konu ilgili ülkemizde yaşanan sürece bakılması gerekmektedir. Zira bu tezin temel iddialarından biri, Türkiye'deki örgütlenme deneyimlerinin zayıflığının karar alma mekanizmalarında etkisiz STK'ların karşımıza çıkmasıdır. Roman STK'lar da bu genel tablonun bir yansımasıdır.

---

[93] http://romfo.net/kurumsal-1-hakkimizda.html (03/03/2018)

[94] Suat Kolukırık, *Dünden Bugüne Çingeneler Kültür- Kimlik-Dil-Tarih,* 1.Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2008

[95] Suat Kolukırık, *Dünden Bugüne Çingeneler Kültür- Kimlik-Dil-Tarih,* 1.Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.47

2. BÖLÜM: SİVİL TOPLUM

2.1. Sivil Toplum Hakkında Genel Bilgi

Sivil toplum; tanımlaması zor olmakla birlikte içerisinde uzun bir tarihsel süreci ve farklı anlamları barındıran bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde sivil toplum kavramı ile ilgili olarak meslek kuruluşları, sendikalar, dernekler, kitle iletişim araçları, sendikaların kamusal katılım alanı akla gelmektedir.[96] Ancak günümüze gelene kadar uzun bir geçmişe sahip olan kavram, Antik Yunan döneminde Aristoteles'ten başlayarak Hegel, Hobbes gibi 18. yy düşünürleri sivil toplumu farklı şekilde ele alıp açıklamaya çalışmışlardır. Kavram düşünürlerin yaşadıkları toplumun içinde bulunduğu tarihsel aşamalardan da oldukça etkilenmiştir.[97] Bundan dolayı sivil toplum kavramı tarih boyunca hem devletlerin bakışına hem de düşünürlerin yorumlarına göre oldukça büyük değişimler geçirmiştir. Günümüzde de hala net olan ortak bir tanıma sahip olmamakla birlikte her geçen gün genişleyerek gündemde kalmaya ve tartışılmaya devam etmektedir.

Tarihsel süreçte Antik Yunan'dan itibaren siyaset felsefesinde etkileri görülen ve sivil toplumu açıklamaya çalışan Jean-Jacques Rousseau, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Antonio Gramsci gibi düşünürler öncelikle devleti tanımlarken iki öğenin varlığından bahsederler. Siyasal Toplum ve Sivil Toplum.[98] Ancak siyasal toplum ve sivil toplum bazen eş anlamlı bazen farklı anlamlarda ele alınmıştır. Bu ayrım yapılmadan önce toplum birdir ve birey, aile, topluluk ayrımı yapılamamaktadır. Sivil toplum ne ise devlette o demektir ve sivil toplum bir dönüşüm yaratmak için varlık göstermemektedir[99] anlayışı hâkim olmuştur. Birey aileyi oluşturmakta, meydana gelen aileler sivil toplumun bir parçasını oluşturup devleti ortaya koymaktadır. Bu anlayışın hâkim olması ile ilk kullanılmaya başlandığı tarihlerde sivil toplum etkin bir rol oynamamış olsa da siyasal ve sivil toplumun kavramsal olarak birbirinden

---

[96] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.15

[97] Gülgün Erdoğan Tosun, *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi,* 1. Baskı, İstanbul, 2001, s.27

[98] Nur Vergin, *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar, 7.* Baskı, İstanbul, 2010, s.88

[99] Norberto Bobbio, Jacques Texier, *Gramsci ve Sivil Toplum,* 1.Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1982, s.6

ayrılması ile etkinlik alanı artmış ve günümüzde kullanılmakta olan tanıma doğru evirilmeye başlamıştır.

Türkiye'de hâkim olan sivil toplum görüşü "Devletin denetimi altında olmayan, kararlarını bağımsız olarak vererek toplumsal etkinliklerde bulunan bireyler topluluğu"[100] olarak tanımlansa da dünya üzerinde geçerli olan ortak bir tanıma sahip değildir. Devletler sivil toplumu kendi kültür ve etkinliğine göre yorumlamakta ve açıklamaya çalışmaktadır. Sadece tüm dünyada sivil toplumun ortak olduğu önemli bir payda vardır ki o da sivil toplumun varlığı ve etkinliği demokrasi ile anılmaya başlamış olup adeta demokrasinin varlığının kanıtı sivil toplumun etkin oluşu olmuştur. Eğer ki bir devlet yönetiminde sivil toplum etkin ise o devlet demokratik bir devlet, eğer ki etkin değilse demokrasiye uzak devlet olarak anılmaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde kısaca Sivil Toplumun ortaya çıkışı ve varlığı, Türkiye'de Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve sivil toplumun karar alma sürecine etkileri üzerinde durulup karşılaştıkları engeller ve elde ettikleri fırsatlara yer verilecektir.

2.2. Sivil Toplumun Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

Sivil toplum yukarıda da belirtildiği gibi dünya üzerinden ortak tanımı olmayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. En genel anlamı ile "sivil toplum dediğimiz şey, toplumda doğrudan doğruya devletin denetiminde olmayan bütün alanların bulunduğu yerdir"[101] diye tanımlanabilir. Ancak sivil toplumu ele alan düşünürler farklı perspektiften bakıp farklı tanımlara yer vermişlerdir. Bunun için sivil toplumun geçirdiği tarihsel sürece eğilmek fayda sağlayacaktır.

18. yy.a kadar devlet ve siyasal toplum ile eş anlamlı tutulmuş olan sivil toplum ilk olarak Aristoteles'te karşımıza çıkmaktadır. Aristoteles insanlar için en iyi yönetim biçiminin polis olduğunu belirtmektedir. Bunu da yasalarla belirlenmiş kurallar sistemi içinde özgür ve eşit yurttaşların siyasal toplumu olarak açıklamaktadır.

---

[100] Türk Dil Kurumu, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cdd3e1c648e37.04958657 (E.T. 12/10/2018)

[101] Murat Belge, "Sivil Toplum Nedir?", Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:1, 2003, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul 2003, s.1

Aristoteles'in kullandığı "politikekonionia" Latinceye "societascivilis" olarak geçmiş ve sivil toplumun ilk kullanımı olarak kabul görmüştür.[102] Yani Aristo sivil toplumu bütün toplumu kuşatan site devleti olarak kullanmış ve siyasal toplum-sivil toplum ayrımı yapmamıştır.[103]

Devleti "Birçok ailenin ve bu ailelere ortak olan şeylerin egemen güç tarafından yönetilmesi" olarak açıklayan Jean Bodin (1530-1596) devlet-sivil toplum ilişkisini ayrımsal olarak ele alan ilk düşünürlerden biridir. Bodin sivil toplumu birçok ailenin bir araya gelmesi olarak düşünür. Ailelerin bir araya gelmesi köyler, şehirler gibi bütünü oluşturup egemen olan toplumda bunları birleştirip devleti ortaya çıkardığını belirtir.[104] Devletin üst bir güç olarak görsede bu gücün hukuk kuralları ile sadece ailenin özel alanının başladığı yere kadar olduğunu belirtir ve burada ailenin özel alan devletin ise kamusal olan olarak ayrıldığı ortaya çıkmaktadır.

Thomas Hobbes, John Locke, Jean Jascques Rousseau'nun sivil toplum kavramına açıklarken doğa durumu/doğal hukuktan faydalanmaktadırlar. Hobbes doğa durumunu herkesin herkesle sürekli bir savaş ve çatışma içinde olduğu bir durum olarak açıklamaktadır.[105] Rousseau'ya göre doğa durumunda, ahlaki bir düzenin ya da sistemin varlığından da söz edilemez.[106]

17. yüzyıla bakıldığında sivil toplum ve siyasal toplum birbirinde ayrı görülmemekte, ikisi arasında bir üstünlük farkını reddetmektedir.[107] Hobbes toplum kavramının bir kurgu olduğunu ve insanların güç ve ceza korkusu ile bir araya geldiklerini söylemektedir.[108] Bu söylem hem siyasal toplumu hem de sivil toplumun temellerini açıklamaya yardımcı olmaktadır. Birlikte hareket ederek daha güçlü bir yapı daha sağlam sonuçlara yardımcı olmaktadır. Yani Hobbes sivil toplumu ve

---

[102] Funda Onbaşı, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Timaş Yayın Grubu, İstanbul, 2005, s.13

[103] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.16

[104] Funda Onbaşı, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Timaş Yayın Grubu, İstanbul, 2005, s.15-18

[105] Ferhat Ağırman, "Hobbes ve Rousseau'nun Devlet Kuramlarında Doğa Durumu", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 32. Sayı, 2018, s.116

[106] Ferhat Ağırman, "Hobbes ve Rousseau'nun Devlet Kuramlarında Doğa Durumu", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 32. Sayı, 2018, s.118

[107] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.17

[108] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.20

Siyasal Toplumu birbirinden ayırmamaktadır. Eğer iki farklı kişi ya da taraf aynı şeyi isterse egemen güç ortadan kalkacaktır ve düzensizlik baş gösterecektir. Hobbes'a göre kurallara bağlı, barışçıl, sivil ya da politik toplum doğa durumundaki olumsuzların aşılmasını sağlayacaktır.[109]

Locke'ta Hobbes gibi bir doğal hukukçu olup sivil toplum ve siyasal toplumu birbirinden ayırmamıştır. Kavramsallaştırma yaparken sivil yönetim olarak bahsetmesi bir farklılık gözetmediğini ortaya koymaktadır.[110] Locke'a göre doğa durumunda insanlar, özgür ve eşit olmaları ile mülkiyet hakkına da sahiptir.[111] Locke göre devlet ve sivil toplum keskin bir ayrımdan çok yumuşak bir birlikteliğe sahiptir.[112]

Hegel'e göre sivil toplum aile ile devlet arasında ki ara evreyi temsil etmektedir.[113] Ancak bu keskin bir ayrımı ifade etmemektedir. Çünkü Hegel, sivil toplumun modern dünyanın bir parçası olduğunu, sivil toplumun bütün gelişiminin devletten sonra olduğunu ifade etmektedir.[114] Hegel toplum yapısını aile, sivil toplum ve devlet olarak üç ayrı yapıda ele alır ve devleti sivil toplumun üstüne yerleştirir ve devleti sivil toplumda meydana gelecek olan anlaşmazlıkları çözmek için görevlendirir.[115]

Sivil toplumu devletten ayıran düşünür 19. yy da Hegel olmuştur. Hegel devleti önce aile sonra sivil toplum aşamalarından geçerek oluştuğunu savunarak sivil toplu ve devleti birinde ayrı ve aynı zamanda basamak olarak ele almıştır.[116]

---

[109]Melek Hanifeoğlu, "Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İkililiği ve Kuramsal Kökenler", *Mülkiyet Dergisi,* sayı 37, 2013, s. 167

[110]Gülgün Erdoğan Tosun, *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi,* 1. Baskı, İstanbul, 2001, s.33

[111] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.21

[112] Gülgün Erdoğan Tosun, *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi,* 1. Baskı, İstanbul, 2001, s.34

[113]Norberto Bobbio, Jacques Texier, *Gramsci ve Sivil Toplum,* 1.Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1982, s.15

[114] Abdül Samet Çelikçi, "Türkiye'de 1980 Sonrası Süreçte Sivil Toplumun Seyri: Liberal ve Gramsciyan Perspektiflerin Karşılaştırmalı Analizi", IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 14-17 Mayıs 2015, İstanbul 2015, s.14

[115] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.37

[116] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.30

19.yy. a gelindiğinde Gramsci sivil topluma farklı bir boyut katmıştır. Hem Hegel'den hem de Marks'tan esinlenerek yeni tarihsel dönemin özgül koşullarına uyarlamaya çalışmıştır.[117] Gramsci'ye göre sivil toplum özerk ve etkili bir konumda yer almaktadır. Gramsci ekonomik yapı ile devlet ve devletin yasama ve zorlama mekanizmaları arasında yer alan genel ve özel çıkarların alanıdır.[118] Gramsci Devleti sivil toplum ve siyasal toplumun toplamı olarak formüle eder.[119] "Sivil toplum ile devleti (siyasal toplumu) barıştırmayı amaç edinen bir yaklaşım sergilemektedir. Gramsci sivil toplum ile siyasal toplumun birbirine karıştırılmasının devleti putlaştıracağını iddia ederek devleti bir zorba gibi görmemek gerektiğini, devletin bir ikna edici yönünün olduğunu kabul etmektedir. Sivil toplumu sadece ekonomik ilişkiler ağı olarak görmeyen Gramsci, sivil toplumun, devletin ideolojik ve kültürel hegemonya alanında olduğunu ileri sürer".[120] Gramsci, "devletin yapısal dayanaklarının sivil toplumda aranması gerektiğini, iki düzey arasında diyalektik bir belirlenim ve etkileşim olduğunu varsayar."[121]

Sivil toplum kavramı, 20. Yüzyılda Sovyet Birliğinin dağılması ile yeniden popüler bir hal almıştır. Sovyet Birliği çatısı altında olan Avrupa ülkelerinde otoriter rejime muhalif grupların kurulmuş olması sivil toplumun o dönemde etkin şekilde kullanılması ve Sovyet rejiminin yıkılmasında önemli rol oynamasıyla gündemde yer bulmuştur. Bu etki ile Sivil Toplumun varlığı ve etkili olması demokratikleşme süresince olan olumlu etkisinide desteklemektedir.[122]

Sivil toplumun geçirdiği tüm aşamalara bakıldığında sivil toplumun ilk geçirdiği aşama bir devletin üyesi olmakla özdeşleşen anlamından ayrılmasıdır. İkinci aşama, toplum içindeki bağımsız toplulukların kendilerini devlete karşı savunmalarının

[117]Melek Hanifeoğlu, "Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İkililiği ve Kuramsal Kökenler", *Mülkiyet Dergisi,* sayı 37, 2013, s.176

[118] Aktaran İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.60

[119] Gülgün Erdoğan Tosun, *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi,* 1. Baskı, İstanbul, 2001, s.45

[120] Mine Gözübüyük Tamer, "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", *Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 27. Cilt, Sayı 1, 2010, s.99

[121]Melek Hanifeoğlu, "Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İkililiği ve Kuramsal Kökenler", *Mülkiyet Dergisi,* sayı 37, 2013, s. 180

[122] Abdül Samet Çelikçi, "Türkiye'de 1980 Sonrası Süreçte Sivil Toplumun Seyri: Liberal ve Gramsciyan Perspektiflerin Karşılaştırmalı Analizi", IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 14-17 Mayıs 2015, İstanbul 2015, s. 11 12

meşruluk kazanması ve "üçüncü aşamada ise sivil toplumun sahip olduğu özgürlüğün toplumsal çatışmaların kaynağı, devlet müdahalesinin bu çatışmaları önleyici faktör" sayılmasıdır. Son aşama ise üçüncü aşamaya karşıt olarak devlet müdahalesinin sivil toplumu olumsuz etkileyeceğidir.[123]

Sivil toplumun yıllar boyu yaşamış olduğu değişim süreci günümüzde bambaşka bir anlama gelmesini ifade etmektedir. Günümüzde sivil toplum özgürce hak aranabilen ve bunun için örgütlenilebilen açık bir toplum anlamına gelmiştir. [124]

Sivil toplum, en genel anlamıyla "devletle aile arasında, gönüllü, kendi kendini yaratan, kendi ayakları üzerinde duran, hukuksal bir düzenle ya da bir ortak değerler kümesiyle sınırlı, devletten özerk, örgütlü toplumsal yaşam alanı" olarak tanımlanmaktadır.[125]

2.4. Sivil Toplum ile İlgili Kavramlar

Günümüze gelindiğinde sivil toplumu açıklamak için karşımıza sivil toplum ile anılan kavramlar çıkmaktadır. Demokrasi, devlet, kamusal alan, sivil itaatsizlik, çok kültürlülük, kimlik politikaları, milliyetçilik akımları, küreselleşme, ulus-devlet tartışmaları ile de sivil toplum gündemde olmaktadır.[126] Bu kavramlardan Sivil Toplum-Demokrasi ve Sivil Toplum-Kamusal Alan tez çalışmasının sonuç bölümünde değinileceğinden ayrı ve kısaca ele alınmıştır.

2.4.1. Sivil Toplum ve Demokrasi

Modern toplumun başlangıç yıllarında sivil toplum demokrasi ile düşünülmemesine rağmen bugün birlikte düşünülmektedir. Günümüzde "sivil toplum devlete karşı otoriter veya askeri rejimden kurtulmanın ve demokrasiye geçmenin en önemli aracı olarak düşünülmekte; yani pazara veya bireye referansta değil, doğrudan demokrasiye referansta, otoriter rejimlerden demokratik rejimlere geçme

[123] Ali Yaşar Sarıbay, *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam,* 1. Baskı, Vadi Yayınları, İstanbul, 1998, s.90

[124] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.72

[125] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 31, s.261

[126] Funda Onbaşı, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Timaş Yayın Grubu, İstanbul, 2005, s.15

bağlamında ele alınmaktadır."[127] Devlet ve sivil toplum arasında demokrasi bağlamında karşılık bir etkileşim hali mevcuttur. Demokratik bir sivil toplum sadece demokratik bir devlette oluşabilir. Devlet ile sivil toplum arasında doğal bir süreçle meydana gelmiş iş bölümü olmalıdır. Devlet sivil toplumun alanına ne kadar çok girerse o devlet demokrasiden o kadar uzaklaşmış olur. Sivil toplumun ortaya koyacağı sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetlerde devlet müdahaleden uzak ve sivil toplumun gelişmesine yardımcı bir konumda olmalıdır.

Sivil toplumun ortaya çıkması demokrasinin olmazsa olmaz bir önkoşulu olarak görülmektedir[128] Demokratik yapı devletin kurumlarının dışında toplumun kendi kendini yönlendirmesini ifade eder[129] bu yönlendirmede sivil toplum alanından oluşur. "Özellikle temsili demokrasi krizinin konuşulduğu bu günlerde demokrasinin derinleştirilmesi için sivil topluma ihtiyaç gittikçe artmaktadır."[130]

Sivil toplum kavramı, yönetici sınıfın veya devletin fertlerin ve toplumun özel alanlarından çekilerek, onların daha fazla hak ve özgürlük kullanabilecek daha fazla özel alanlarının oluşmasına yardımcı olacak toplumsal ve ekonomik bir aşamayı ifade eder.[131] Bireye veya topluluğa daha fazla özgür alan yaratarak demokratik alanında genişlemesine yardımcı olmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarına üye olan kişilerinde siyasal katılım oranlarını arttırıp demokratik uygulamaları arttırma etkiside sivil toplum ve demokrasi bağının bir diğer yanıdır. Burada önemli olan nokta sivil toplum kuruluşunun kendi içinde karar alırken ne kadar demokratik davrandığıdır.[132]

Devletin sivil toplum arasında birbirini besleyen yönlerde vardır. Sivil toplum devleti sınırlandırırken, devletin aynı zamanda sivil toplumu korunmalı ve gelişmesi

---

[127] Mine Gözübüyük Tamer, "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", *Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 27. Cilt, Sayı 1, 2010, s.90

[128] Mine Gözübüyük Tamer, "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", *Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 27. Cilt, Sayı 1, 2010, s.91

[129] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.75

[130] Mine Gözübüyük Tamer, "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", *Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 27. Cilt, Sayı 1, 2010, s.91

[131] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.79

[132] Funda Onbaşı, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Timaş Yayın Grubu, İstanbul, 2005, s.57

için yardımcı olması gerektiği gerçeği vardır.[133] Devleti sınırlandırıp şeffaf olmasına yardımcına yardımcı olunan demokrasilerde devlet ve toplum birbirinden kesin hatlarla ayrılmış ve birbirlerine kapalı ve birbirinden bağımsız iki farklı alan değildir.[134]

2.4.2. Sivil Toplum ve Kamusal Alan

Kamu herkese açık anlamında kullanılmaktadır. Kamusal alan ise yönetimin formal yapıları ile özel yaşam arasında kalan, demokrasiler için son derece önemli bir alandır. Özgür yurttaşlar bir araya gelip kentin ortak sorunlarını bu alanda tartışabilirler. [135]

Kamusal alan ile özel alanı siyasi alan ve sivil toplum olarak görebiliriz. Kamusal alan en genel anlamı ile devlet ile toplum arasından bir dolaşım alanı olarak adlandırılabilir.[136]

Kavramın literatüre girmesini sağlayan Habermas Kamusal Alanı:

"Özel şahısların, kendilerini ilgilendiren ortak bir mesele etrafında akıl yürüttükleri, rasyonel bir tartışma içine girdileri ve bu tartışmanın neticesinde o mesele hakkında ortak kanaati, kamuoyunu oluşturdukları araç, süreç ve mekanların tanımladığı hayat alanı"

olarak açıklar.[137] Bu tanımdan kamusal alanın toplum içinde yaşayan herkesi kapsadığına varabilir. Toplum içinde yer alan topluluklar ister sayıca çok olsun ister az oluşan kamusal alanda örgütlenebilmekte ve varlıklarını ortaya koyabilmektedir.

---

[133]Seyfettin Aslan, "Sivil Toplum ve Demokrasi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt 15, Sayı 2,2010, s.367

[134]Seyfettin Aslan, "Sivil Toplum ve Demokrasi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt 15, Sayı 2,2010, s.369

[135] Meltem Dikmen Caniklioğlu, *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri,* 1. Baskı, Seçkin Yayınları, 2009, s.23

[136] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.83

[137] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.84

2.5. Türkiye'de Sivil Toplum

Türkiye'de sivil toplumun Avrupa'da olduğu kadar köklü olmamakla beraber tarihsel geçmişe sahiptir. Ancak bunu tek başlıkta ve sadece Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile ele almak sivil toplum tarihini açıklamak için yeterli olmayacaktır. Şerif Mardin'e göre Osmanlı Devleti'nin kapıkulu düzeni ve ekonomik ve birçok alana getirmeye çalıştığı düzen sivil toplumun gelişmesine engel olmuştur. Batıda gerçekleşen gelişmeler Osmanlıda görülmemiş ancak farklılıklarla da olsa sivil toplum olarak adlandırılabilecek gelişmeler olmuştur.[138] Bu yüzden Türkiye'de devlet-sivil toplum ilişkisini anlamak, dinamiklerini ve temellerini daha doğru anlamlandırabilmek için Osmanlı'da sivil toplum arka planın incelenmesi gerekmektedir. Daha sonra Cumhuriyet dönemi ele alınacak ve son olarak Türkiye'de sivil toplumun daha çok duyulmaya ve aktif hale geldiği 1980 sonrası ele alınacaktır. Tüm bu tarihsel geçmişin bugün STK'larını anılma konusunda önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer bir deyişle, bugünkü STK'ların karar alma mekanizmalarındaki zayıflığında bu geçmişin payının olduğu iddia edilmektedir.

2.5.1. Osmanlı Devleti'nde Sivil Toplum

Osmanlı devleti incelendiğinde sivil toplum anlamında zengin bir potansiyele sahiptir. Ancak Osmanlı tipi devlet yapılanması ve gelenekleri için söz edilen potansiyel günümüzde ki anlamıyla özgür ve özerk değildir. Osmanlı da toplumsal yapının fren-denge sisteminde olmasıyla sivil toplumun batı da olduğu anlamda gelişmemiş[139] ve örgütlenmelerin daha çok hayır ve yardımlaşma amaçlı olmasına sebep olmuştur. [140]

Osmanlı döneminde sivil toplum üç ana dönemle incelenebilmektedir. Bu dönemlerin ilki sivil toplumun güçlü olduğu 16.yy. a kadar olan dönemdir.[141] Bu dönemde Osmanlı toplumunda, millet sistemi, loncalar, vakıflar, tarikatlar ve tekkeler

---

[138] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.92

[139] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları", Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s.129

[140] Yılmaz Yıldırım, *Şerif Mardin'in Işığında Türkiye'de Sivil Toplum ve Modernleşme,* 1. Baskı, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012, s.148

[141] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.94

sivil topluma temel teşkil edecek yapılardır.[142] Şahısların ya da kurumların maddi varlıklarını insanların yararına dini ve sosyal hizmetlere tahsis etmesine vakıf adı verilmektedir.[143] Bu kurulan vakıflar eğitim, ticaret, kültürel faaliyetler bulunup bu alanların gelişmesini sağlamışlar özerk yapılardır. Her ne kadar kuruluşları devlet destekli olsa da yönetimleri kendilerine aittir. Kendilerine ait mal varlıkları vardı ve aynı zaman da vergi toplama yetkileri olsa da bunu kamu yararı için harcayabiliyorlardı.[144]

Önemli yapılardan biri de loncalar görülmektedir. Esnaf loncalarında yönetilenler devlet ve padişahtan öte kurumlara bağlı bir davranış sergilemektedir. Loncalar aşiret kurulları ve yerel yöneticilerde denetlenmekte olsa da aynı zamanda özerk yapılarını son derece korumuşlardır. [145]

Yine 16. yy. da yer olan medreseleri Osmanlı Devleti'nde varlık göstermiş olan sivil toplum oluşumundan ayrı tutmamak doğru olacaktır. Medreseler maddi gelirini vakıflardan sağlayan devletten bağımsız kurumlar olarak görülmektedir.[146]

İkinci dönem, 16. ve 19.yy. arasında Osmanlı Devleti gerileme dönemine girince devlet otoritesi daha baskın hale gelmiş ve sivil toplumu oluşturan topluluklar etkisini eskiye göre yitirmeye başlamıştır. Fren-denge sistemi bozulmaya başlayınca ortaya çıkan iktidar boşluğunu doldurmak için yerel odaklar güçlenmiştir.[147]

19.yy. ile cumhuriyetin ilanına kadar geçen sürede sivil toplum Osmanlı'da tekrar etkili bir dönem yaşamıştır. Bu dönemde Osmanlı'da sivil toplum için üçüncü dönem olarak görülmektedir. Kurulan siyasi partiler, medya, dernekler gibi

---

[142] Yılmaz Yıldırım, *Şerif Mardin'in Işığında Türkiye'de Sivil Toplum ve Modernleşme,* 1. Baskı, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012, s.261

[143] http://www.tarihin.com/osmanli-devleti-nde/vakif-sistemi.html (E.T. 15/11/2018)

[144] Yılmaz Yıldırım, *Şerif Mardin'in Işığında Türkiye'de Sivil Toplum ve Modernleşme,* 1. Baskı, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012, s.154

[145] Yılmaz Yıldırım, *Şerif Mardin'in Işığında Türkiye'de Sivil Toplum ve Modernleşme,* 1. Baskı, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012, s. 150

[146] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.94

[147] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları", Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s.129

topluluklar kendilerine yer edinmiştir.[148] Modernleşme ve cumhuriyete geçiş döneminde siyasal fikirlerin filizlenmesi ve renklenmesi olarak görülen bir dönem olmuştur.[149]

2.5.2. Cumhuriyet Döneminde Sivil Toplum

Türkiye Cumhuriyeti kurulması ile Osmanlı Devleti'nden var olan bir sivil toplum anlayışını da miras almıştır. Bu anlayış tam anlamıyla etkili bir sivil toplumu ifade etmesede ekonomik gruplar, özel teşebbüs, dernekler, işçi grupları, kadın hareketleri gibi modern sivil toplum unsurlarına da içerisinde barındırmaktadır.[150] Osmanlı Devleti'nin son döneminde etkili olan bu sivil toplum anlayışı Cumhuriyetin ilanı ile Türkiye'de 1950 yılına kadar süren tek parti döneminde tekrar pasif bir hale gelmiştir. Tek partili dönemde rejimi oturtmak ve sistemi istikrarlı hale getirmek için sivil toplum kuruluşlarının varlık göstermesi engellenmiştir.[151] 1. Dünya Savaşı sonrası toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel etkinliklerinin zayıflaması sivil toplumun canlanmasını olumsuz etkilemiş ve bu duruma ek olarak tek partili dönemim muhalefete yönelik baskılarının olması sivil toplumun gelişimini olumsuz etkilemiştir.[152] Örgütlenmeye izin verilmeyen bu dönemde sivil toplum anlayışı zayıflarken, vatandaş devlete daha bağımlı hale gelmiş ve devlet topluma egemen olmuştur.[153]

---

[148] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.95

[149] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları", Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s.129

[150]Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, s.267

[151] Sevda Mutlu, "Tek Parti Döneminde Parti-Devlet Bütünleşmesine Bir Örnek: "Dilek Sistemi"", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı:86, 2013, s.66

[152] Fatih Akçeşme, "Sivil Toplum ve Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Yeri", *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,* Cilt:2, Sayı:4, 2013, S.212

[153] A. Vahap Ulaç," Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi", *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1,2013, sS.407

1950'li yıllara kadar modernleşmenin merkezine devletin yerleştirilmiş olması, merkezci zihniyetin kırılamamış olması sivil toplumun bastırılmasına ve etkili olamamasına sebep olmuştur. [154]

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması ile 1950'ye kadar geçen sakin süreçte halk, "kademeli olarak seçme ve seçilme hakkına sahip olmaya başlamıştır. Özellikle kadın hareketleri ve bu dönemdeki kadınların seçme seçilme haklarını elde etmeleri, hükümetin, 1932 yılında İzmir yöresinde kendi denetimi altında işçi dernekleri kurdurması gibi gelişmeler sivil toplum için bir kıpırtı olarak görülebilir."[155]

1946 da çok partili döneme geçiş Türkiye'de sivil toplumun yeniden canlandığı dönem olarak dikkat çeker. O zamana kadar sesini duyuramayan farklı gruplar seslerini duyurmaya başlamış ve örgütlenmeler ortaya çıkmıştır.[156] 1950'ler üstten modernleşmenin tepki aldığı, toplumsal hareketlerin arttığı, sivil toplum dinamiklerinin ortaya çıktığı bir dönemdir.[157] 1950 sonrası çok partili döneme geçiş ile sivil toplum tekrar uyanış dönemine başlamıştır. Bu dönemde tek partili dönemde yasaklanmış ekonomik, sosyal, kültürel alanda birçok sivil toplum kuruluşu tekrar varlık göstermeye başlamıştır. İşçi grupları güçlenmiş kendi aralarında birlik, federasyon gibi üst düzey örgütlenmeler kurmaya başlamışlardır.[158] Bunda değişen ekonomide etkili olmuştur. Ülkenin daha çok kentlileşmesi ve sanayileşme toplumsal dinamiklerin değişmesinde etkili olmuştur. Örneğin sanayileşme ile işçi sayısının artması işçi sendikalarını da beraberinde getirmiştir.[159] Sivil toplumun

---

[154] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları", Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s.130

[155]Hanifi Yumuşak, "21. Yüzyıl Türkiye'sinde Sivil Toplumun Dünü, Bugünü, Yarını", *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives,* 2015, s.25

[156] A. Vahap Ulaç," Türkiye'de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi", *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:14, Sayı:1,2013, sS.407

[157] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları", Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s.s130

[158] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, ffs.268

[159] Tüsev, "Türkiye"de Sivil Toplum: Bir Dönüm Noktası", www.tusev.org.tr/userfiles/image/step2011_web%20SON.pdf, Erişim Tarihi: 15.04.2019

hareketlenmesinin tek sebebi çok partili döneme geçiş değil 1946 yılında Cemiyetler Kanunu da etkili olmuştur. Bu kanun ile idareden izin alma gerekliği kalkmış ve bağımsız derneklerin idareden bağımsız hareket edebilecekleri belirtilmiştir.[160]

2.5.3. 1980 Sonrası Türkiye'de Sivil Toplum

Türkiye'de sivil toplumun asıl hareketlendiği ve tartışılmaya başladığı dönem 1980'li yılları bulmuştur. Özellikle 1980 askeri darbesinde zarar görmüş birçok grup için sivil toplum devlet baskısına karşı kendini ifade etme alanı olmuştur.[161] 1980 sonrasında toplum düzeyinde demokratik sivil toplum yerleştirilmesi ile ilgili çabalar da artmıştır. Sivil toplumun demokratikleşme sürecinde ki artan rolü Türkiye'de gönüllü birliklerin, yeni toplumsal hareketlerin ve örgütsüz sivil inisiyatiflerin ortaya çıkışında oldukça etkili olmuştur. [162]

1980'lerde, Türkiye'de modernleşme, ulusal kimlik, ulusal dayanışma gibi toplumun tümünü ilgilendiren konulardan çok hava kirliliği, sağlık, turizm, çevre, insan hakları, din ve etnik haklar ve kadın hakları gibi sadece belli grupları ilgilendiren konular üzerinde durulmuş ve bu konularla ilgili talepler etrafında siyaset yapılmaya bağlanmıştır. Bu konuları ayrı ayrı savunan bir sosyal grup gelişmiş ve kendi alanında devlet politikalarını etkilemeye ve devletten birtakım haklar elde etmeye çalışmıştır.[163]

2000'li yıllar itibari ile Avrupa Birliği süreci ile sivil toplumun etkisi daha fazla artmış ve sivil toplum kuruluşları sayısında bir artış görülmeye başlanmıştır.[164] Türkiye'nin modernleşme ve demokratikleşme sürecinde yaşadığı önemli değişim ve

---

[160] Fatih Akçeşme, "Sivil Toplum ve Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Yeri", *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,* Cilt:2, Sayı:4, 2013, s.213

[161] Abdül Samet Çelikçi, "Türkiye'de 1980 Sonrası Süreçte Sivil Toplumun Seyri: Liberal ve Gramsciyan Perspektiflerin Karşılaştırmalı Analizi", IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 14-17 Mayıs 2015, İstanbul 2015, s.16

[162] Gülgün Erdoğan Tosun, "Türkiye'de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları", Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye'de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004, s.s130-131

[163] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, s.270

[164] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.69

dönüşümlerde sivil toplum, "toplumsal sorunlara çözüm bulma çabasının oluştuğu iletişim ve müzakere alanı", "siyasi ve ekonomik ilişkilerin ve yaşam alanlarının dışında yer alan ve hareket eden örgütsel yaşam" ve "devlet-toplum/birey ilişkilerinin demokratik düzenlenmesine katkı veren kamusal alan" olarak hem nicel hem de nitel olarak önem kazanıyor ve işlev görüyor.[165]

"Türkiye gibi merkezi yönetimin oldukça güçlü, yerel yönetimlerin ise gerek sınırlı özerkliğe sahip olması gerekse sahip oldukları yetkileri toplumla tam olarak paylaşma kültürüne sahip olmayan ülkelerde bireylerin "yönetime aktif katılım" talebine cevap verememektedir. Bu durumu aşmanın belki de en bilinen ama göz önünde olduğu için göremediğimiz sivil toplum kavramıdır."[166]

Sivil toplumun Türkiye'de modernleşme ve demokratikleşme süreçlerinde yaşanan krizlerle önem kazandığı ve 2000li yıllar içinde öneminin sadece niceliksel değil niteliksel olarak arttığı görülmektedir.[167] Bu değişimlerin Roman dernekleri için de geçerli olup olmadığı sorusu bu çalışmada önem arz etmektedir.

2.6. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum, "devlet ile ekonomi ve aile arasında kalan sivil toplumsal sorunları çözmeye yönelmiş bir kamusal tartışma alanı ve bu tartışmanın yaşama geçirildiği örgütsel etkinliktir." Sivil toplum örgütleri de belli toplumsal sorunlara çözüm üretilmesi ve uygulanması, belli değerlerin korunmasını ve belli çıkarların yaşama geçirilmesini amaçlayan örgütsel etkinliklerdir ifade etmektedir.[168]

Sivil toplum siyasal toplumun aksine özel düzenlenmiş onaya gerek duymayan ve kültürel, ekonomik ve siyasal alanda varlık gösteren kurumları içermektedir.[169] Sivil toplum kuruluşları devlet ve yarı kamu kurumu niteliği taşıyan Birleşmiş

---

[165] E. Fuat Keyman, *Türkiye'de Sivil Toplum Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha,* Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara, 2006, s.10

[166]Hanifi Yumuşak, "21. Yüzyıl Türkiye'sinde Sivil Toplumun Dünü, Bugünü, Yarını", *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives,* 2015, s.25

[167] İstanbul Ticaret Odası, "Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları" Derleyen: Halis Yunus Ersöz, İstanbul, 2007, ss120

[168] E. Fuat Keyman, *Türkiye'de Sivil Toplum Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha,* Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara, 2006, s.15

[169] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.61

Milletler, Dünya Ticaret Örgütü gibi örgütlerden bağımsız olması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları her ne kadar bu organizasyonlardan finansal destek alsa da ve ortak çalışmalar içinde olsa da taraftarlık kısmında özellikle devletin etkisinden uzak olmalıdır.[170] Sivil Toplum Kuruluşları sivil toplumu omuzlayan sosyal veya siyasal gruplardır.[171]

Sivil Toplum Kuruluşları, devletin ve piyasanın dışında belli bir resmiyeti, formu olan kâr amacı gütmeyen, kendi kendini yöneten ve gönüllülük esasına dayanan bir oluşumu ifade eder. [172]

Sivil Toplum Kuruluşu (STK) tanımlaması, "gönüllü üyeliğe dayalı ve topluma hizmete ve siyaseti etkilemeye yönelik resmi olmayan örgütlenmeler" olarak yalınlaştırılabilinir.[173] Sivil toplumun kurumsallaşmış hali olarak açıklanabilmektedir.

İzinli, kontrol edilebilir, resmî kurumlar olarak da anılabilmektedir.[174] Ancak resmiyeti olmasa da dernek bünyesinde yer almayan topluluklar, dini cemaatler, protesto grupları da sivil toplum gruplarının bir parçasıdır.

Çağdaş demokratik toplumların vazgeçilmez unsurlarından olan STK'lar, "Türkiye'de, 1993'te özel radyo ve televizyon yayınları ve 1995'te siyasal partiler, sendikalar, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve kooperatifler arasında organik ilişkileri ve iş birliğini yasaklayan anayasa maddelerinin kaldırılması, sivil toplumun gelişmesine katkı sağlayan düzenlemelerdir." [175]

Bu örgütlerin Türkiye'de varlık göstermesinin yanında Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları kavramı kısa bir geçmişe sahiptir. 1996 yılında Birleşmiş Milletler Zirvesinin İstanbul'da düzenlenecek olmasıyla İngilizce Non Goverment Organizations (NGO) kavramına karşılık olarak ortaya çıkmıştır. Daha önce

---

[170] İstanbul Ticaret Odası, "Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları" Derleyen: Halis Yunus Ersöz, İstanbul, 2007, ss115

[171] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.58

[172] Nurcan Özgür Baklacıoğlu, Faruk Sönmezoğlu, Özlem Terzi*, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi,* 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2012, s. 58

[173]http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/d/e/devletsiviltoplum.pdf (E.T 21/10/2018)

[174] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.70

[175] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, s.276

kullanılan Demokratik Kitle Örgütleri (DKÖ) kullanımı bir kenara bırakılıp Sivil Toplum Kuruluşları kavramı benimsendi.[176]

Sivil toplumun kurumsal çekirdeğini sistematik olmayan kültürel dernekleri, spor ve boş zaman dernekleri, tartışma kulüpleri, meslek birlikleri, devlet ve ekonomi dışı birliklerden oluşmakta olduğu görülmektedir.[177] Bunları dört grupta toplamak mümkündür. Ekonomik örgütler, siyasal örgütler, kültürel örgütler ve dini örgütler.[178]

Sivil toplum kuruluşları partilerin doğrudan ele almadığı, siyasallaşmayan ama kendileri için önemli buldukları konuları ele alır.[179] Toplumsal sorunlara uzun vadede çözüm bulmak için aktif olarak katılım gösterip siyasi aktörleri bu yöne yönlendirmek için varlık gösterirler.[180]

Sivil toplum kuruluşları, birey veya gruplar ile devletler ve çokuluslu işletmeler arasında arabulucu pozisyonunda yer alır. Devlet ve bireyler arasında ki arabulucu pozisyonunda sivil toplum kuruluşlarının devleti tamamlayıcı, devlet karşıtı ve reforme edici olmak üzere üç rolü vardır.[181] Sivil toplumun gelişmesi için sivil toplum kuruluşlarının devlete karşı şiddetten uzak, hukuk kuralları çerçevesinde demokratik bir baskı mekanizması oluşturması gerekir. [182]

Sivil toplumun var olması ile sağlıklı ve etkili bir şekilde çalışmalar yapabilmeleri için kurumsallaşmaları da kaçınılmaz olmuştur. Bu kuruluşlar sayesinde etkileri sadece yerelde kalmayıp uluslararası bir halede gelmiştir. Sivil toplum kuruluşları kendi içinde aynı düşünceyi paylaşan insanların bir araya gelmesi ile

---

[176] Koray Gümüş, "Türkiye'de STK Tarihini yeniden okumak" *Sivil Toplum Dergisi* Yıl 1, Sayı 1,2003, s.67-68

[177]Jürgen Habermas, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, 1-13 Baskı 1997/2015, İletişim Yayınları, İstanbul, ss.52

[178] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.60

[179] Nurcan Özgür Baklacıoğlu, Faruk Sönmezoğlu, Özlem Terzi*, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi,* 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2012, s. 59

[180] Fuat Keyman, "Türkiye'de ve Avrupa'da Siviş Toplum", Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:3, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004, s. 3

[181] İstanbul Ticaret Odası, "Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları" Derleyen: Halis Yunus Ersöz, İstanbul, 2007, ss115

[182] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s. 90

kurumsallaşmaktadır.[183] Her ilçede, ilde, ülke geneline yayılmış ya da yayılmamış birçok STK bulunmaktadır. Bu kadar çok STK'nın varlık gösteriyor olması aynı zamanda fikir çeşitliliğini, ifade özgürlüğünü, farklı sorunların dile getirilmesini ve çözüm önerilerinide beraberinde getirmektedir.

Bir toplum içerisinde kurumlaşmış halde toplulukların var olması toplum içerinde farklı topluluklara dokunan sorunların var olduğunu ve bunlara ait çözümlerinde beraberinde geldiğini göstermektedir. Değişen konjonktür ile bu çözümlerin durağan değil sürekli olması zorunlu hale gelmektedir. Devlet yönetiminin bu kadar farklı olanlarda müdahale edip sorun ve çözüm üretmesi oldukça zaman alacağında bu kurumlaşmış toplulukların var olması yani sivil toplumun varlığı kaçınılmaz olmakta ve belirli kolaylıklar sağlamaktadır.

Bu çalışmada Sivil Toplum bölümünde ana kaynak olarak kullanılan İsmail Akbal Sivil Toplum kitabında çalışmacı sivil Toplumun Koşullarını on iki basamak altında toplamıştır.

1. Yatay ilişkilere dayalılık
2. Örgütlülük
3. Özgürlük
4. Özerklik
5. Açıklık/Saydamlık
6. Eleştirellik
7. İş birliği/Dayanışma
8. Paylaşım/Paylaşma Kültürü
9. Diyalog Kültürü
10. Ussal Tartışma, İletişim kurma kültürü
11. Etik-Hukuk Birlikteliği

[183] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.104

12. Bilginin Üstünlüğü [184]

Sivil Toplum Kuruluşları da bu koşulları kendilerine ilke edinip varlık göstermektedirler.

"Sivil toplum olmadan verimli, etkin, demokratik ve güçlü bir devlet söz konusu olamaz. Sivil toplum denetimi yolsuzlukları engellemek için şarttır. Kronik ekonomik krizleri aşmak ve refah bir toplumu yaratmak için ekonomi üzerinde devletin değil, sivil toplumun egemen olması gerekmektedir. Nihayet siyasal alandaki meşruiyet krizinin ancak sivil toplumun paydaş olarak yer aldığı ortamda çözülebileceği açıkça anlaşılmıştır."[185]

Özellikle Marmara Depremi'nde STK'lar, toplumsal dayanışma anlamında son derece nitelikli ve karşılıklı güvene dayalı bir ortam oluşturmuş ve kamuoyunun STK'lara bakışında olumlu bir değişim yaşanmıştır.[186] bununla birlikte 2001 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliği üyelik sürecinde kabul edilen Kopenhag Kriterleri de etkili olmuştur. 1999 Marmara depremi Sivil toplum kuruluşlarının halkla bağının yeniden güçlenmesine, Kopenhag Kriterleri de sivil toplumun etkinlik alanının genişleyerek hayata geçmesine, sivil toplum kuruluşlarının yeni gündem ve faaliyet alanı benimsemesine sebep olmuştur.[187]

Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşlarını on kategoride toplamak mümkündür. Bunlar; mesleki, işveren örgütleri, işçi ve memur sendikaları, geleneksel muhafazakâr örgütler, hak ve özgürlükler alanında varlık gösteren örgütlenmeler, düşünce platformu alanında faaliyet gösterenler, etnik ve kültürel haklar etrafında toplanan örgütlenmeler, çevre konusunda örgütlenenler, Atatürk çizgisinde oluşan örgütlenmeler, kadın hareketleri, arama kurtarma ve yardımlaşma faaliyeti gösterenler, uluslararası örgütlenmelerin Türkiye temsilcilikleri[188] olarak karşımıza çıkmaktadır.

---

[184] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.98.99.100

[185] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, s 272

[186] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, s 276

[187] İstanbul Ticaret Odası, "Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları" Derleyen: Halis Yunus Ersöz, İstanbul, 2007, ss 124

[188] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.70-78

"Çağdaş bir toplumda, STK'ların çoğulcu yapıda olması ve toplumun her üyesinin çeşitli çıkar ve ilgilerine göre çok sayıda örgüte girmesiyle demokratik dengeler sağlanır ve kamu yararı gerçekleşir."[189]

Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin en büyük sorunu devlete bağlılıktır ve bu üç noktada belirgindir. Ekonomik bağımlılık, devleti yücelten siyasal düşünce kültürü, devletten korku.[190]

Ülkemizde de varlık gösteren Roman dernekleri, öncelikle kendi toplumsal sorunlarına çözüm aramaktadır. Eğitim, barınma, sağlık alanlarında çalışma yaptıkları görülmekte ve bu alanlarda çalışmaları derneklerin tercihlerinden çok derneklerin zorunluluğu olmuştur. [191]

Sivil toplum örgütlerinin temel işlevlerine bakıldığında en önemlisi demokrasinin gelişmesini ve yerleşmesini sağlamaktır. Bir diğer işlevi devlet ile kurulan ilişkiyi sağlamasıdır. Bir diğeri farklı çıkarları bir araya getirerek savunmaktır. Bir baskı mekanizması oluşturarak devleti sorgulaması, bireylere aidiyet ve kimlik kazandırması, bireyin sisteme katılımını sağlamak, bireylerin sosyalleşmesi ve siyasallaşmasını sağlamak, ekonomik kalkınma ve gelişmeyi sağlamaktır. [192]

2.7. Türkiye'de Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihçesi

Romanların Türkiye'de örgütlü şekilde hareket etmesi ve dernekleşmesi oldukça yakın bir tarihte görülmektedir. Bunun önemli bir sebebi dernekleşmenin önünde ki yasal engeldir. 6 Ekim 1983 tarihli Dernekler Kanunu'nun 5. maddesine göre derneklere "ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayanan" isimler konulamıyor ve dernekler bu konularda faaliyet yürütemiyordu.[193] Bu da Romanların

---

[189] Seyfettin Aslan, "Türkiye'de Sivil Toplum", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31, s 276

[190] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.80-81

[191] Ebru Uzpeder, "Türkiye'de Roman Hakları Hareketinin Gelişimi", *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi,* 1. Baskı, 2008, s.116

[192] Ömer Çaha, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017, s.64-68

[193] Başak Akgül, "Türkiye'de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, 2010, s.215

Roman ya da Çingene adı ile dernek kurmalarını engelliyordu. Bu durum Romanların kendi etnik kökenlerini belirten ve bu isimle örgütlenmelerinin önünü kapatmıştır. Kendilerine ait isim kullanamadıkları içinde sorunlarını açıkça dile getirebilen bir örgütlenme sistemi içinde de yer alamamışlardır. 2004 yılında yapılan değişiklikle bu süreç son bulmuştur. Bununla birlikte Avrupa Birliği ile bütünleşme süreci Roman derneklerinin günümüzde aktif hale gelmesi ve niceliksel olarak artmasında etkili olmuştur. Roman Dernekleri geride kalan 20 yıllık süreç içerisinde varlık göstermeye başlamış, özellikle son 15 yılda aktif bir sürece girmiştir.[194] "Romanların 2000'li yılların başında, esas olarak da 2003 yılında ilk olarak Samsun, İzmir ve Edirne'de başlayan dernekleşme hareketi, çok geçmeden Türkiye'nin başka şehirlerinde de yankı buldu."[195]

2013 yılında Kocaeli'nde yapılan ve Türkiye'nin çeşitli illerinden gelen 6 federasyon, 95 dernek başkanının katıldığı toplantıda Türkiye Romanlar Konfederasyonunun kurulması kararı alınmıştır. [196]

Günümüze gelindiğinde resmi olmayan rakamlara göre Edirne'de 42 Türkiye'de 500'e yakın Roman derneğinin olduğu söylenmektedir.[197]

2.8. Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Sürecine Etkileri

Siyasal sistemlerde merkezi karar alıcıların kararlarına katılma yalnızca oy kullanma ve seçim faaliyetleri ile sınırlı değildir. Yönetime katılma, kararlarda etkili olma ile mümkündür ve bunun en ideal uygulanması sivil toplum kuruluşlarında görülmektedir. [198]

---

[194] Ebru Uzpeder, "Türkiye'de Roman Hakları Hareketinin Gelişimi", *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi,* 1. Baskı, 2008, s.112

[195] Ebru Uzpeder, "Türkiye'de Roman Hakları Hareketinin Gelişimi", *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi,* 1. Baskı, 2008, ss.114

[196] https://www.haberler.com/turkiye-romanlar-konfederasyonu-kuruldu-5150975-haberi/ (E.T. 18/03/2019)

[197] http://www.edirnetv.com/haber/5867/edirnede-42-roman-dernegi-var.html (E.T. 18/03/2019)

[198] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.147

Sivil toplum kuruluşlarının Karar Alma sürecinde etkilemesi için dikkate alınan unsurlar vardır. Bunlar üye sayısı, Mali Kaynaklar, Örgütlenme Özelliği ve sivil toplum kuruluşlarının toplumsal statüsü olarak ele alınabilir. [199]

Haziran 2007 de İsveç'te toplanan Demokrasinin Geleceği adlı Avrupa Konseyi Forumunda, katılımcılar, Avrupa Konseyi USTK'lar Konferansı'na, STK'ların karar verme süreçlerine katılım mekanizmaları ve sivil toplumun kamu politikalarında yer almaları gibi konuları kapsayacak olan Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkelerinin hazırlanması için çağrı yapılmış ve bana bağlı olarak USTK'lar Konferansı, Karar Verme Sürecine Sivil Toplumun Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri'ni hazırlama görevini üstlenmiş ve hazırlamışlardır.[200]

Sivil toplumun karar alma sürecinde kamu iradesi ile karşılıklı etkileşim kurabileceği bir şema hazırlaya AB komisyonu, bu süreci Gündem oluşturma, politika taslağını oluşturma, karar verme, uygulama, izleme, politikanın yeniden oluşturulması olarak basamaklandırmaktadır. STK gündem oluşturma aşamasında gündeme getirmek ve çözüm aradığı sorunları dile getirmektedir. Kamu idareside bu aşamada elinde ki bilgileri STK'lar ile paylaşmalı ve ortak çözüm yolları için diyalog içinde olmalıdır.

Politika oluşturma aşamasında STK'lar belirttikleri sorunları yapılan araştırmalarla kanıtlamalı ve çözüm yolları önermelidir.

Karar aşamasında ortaya atılan fikirler tartışılması ve çözüm için kullanılması gereken mevzuatlara göre hareket edilmelidir.

Uygulama aşamasında STK istediği sonuçları elde etmek için aktif katılım göstermelidir

İzleme aşamasında STK elde edilen sonuçları izlemeli ve raporlama yapmasıdır.

Politikanın yeniden oluşturulması olan son aşamada ise elde edilen sonuçlar ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara göre projede yapılması gereken değişikliklerin ortaya konmasıdır. Tüm bu aşamalarda sivil toplum ve kamu idaresi eş zamanlı bir diyalog içinde olur, şeffaflık esası ile sorun-çözüm için çalışırsa katılım süreci etkili şekilde ilerler ve Stk'ların kuruluş amacı gerçekleşmiş olur. Bu aşamaların gerçekleşmesinde STK ile kamu idaresi arasında Bilgi, İstişare, Diyalog (işbirliğine

---

[199] İsmail Akbal, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017, s.149

[200] https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802eedda (E.T. 19/04/2018)

dayalı), Ortaklık sırasıyla ne kadar çok olursa siyasi katılım düzeyi o kadar yüksek olmaktadır. [201]

Bu çalışmada da hazırlanan sorular ışığında yapılan görüşmeler bu başlıklar ile ilintileyip Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma sürecine etkileri değerlendirilecektir.

[201] Bu kısım 1 Ekim 2009 yılında USTK'lar Konferansı Toplantısında kabul edilen, Sivil Toplumun Karar Verme Katılımıyla İlgili İyi Uygulama İlkeleri adlı belgeden yararlanılarak hazırlanmıştır.

3.BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde araştırma deseninin ne olduğu ifade edilecektir. Ayrıca görüşme yapılan kişilerin nasıl seçildiği açıklanacak ve kişiler ile ilgili kısa bilgiler verilecektir. Veri toplama aracından ve oluşturulmasına değinilecek ve nasıl uygulandığı hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da toplanan verilerin nasıl analiz edildiğine açıklanacaktır.

3.1. Nitel Araştırma ve Nitel Araştırmanın Temel Özellikleri

Nitel araştırma için net bir tanım yapmak henüz mümkün değildir. Nitel araştırmayı kullanan birçok disiplin -felsefe, antropoloji, sosyoloji gibi- farklı şekilde açıklamaya çalışmakta bu da tek bir tanımın oluşmasını zorlaştırmaktadır. Buna rağmen nitel araştırmayı görüşe, gözlem, doküman analizi gibi bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, oldu ve algıların doğal ortamında gerçekçi bir biçimde ortaya konmayası için yapılan araştırma olarak tanımlanabilir.[202]

Nitel araştırmanın özellikleri yedi tane olmak üzere karşımıza çıkmaktadır. Bunlar;

1- Doğal Ortama Duyarlılık
2- Araştırmacının Katılımcı Rolü
3- Bütüncül Yaklaşım
4- Algıların Ortaya Konması
5- Araştırma Deseninde Esneklik
6- Tümevarımcı Analiz
7- Nitel Veri [203]

[202] Ali Yıldırım, "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarında ki Yeri ve Önemi", *Eğitim ve Bilim,* Cilt 23, Sayı 112, 1999, s.9-10

[203] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.42

3.2. Araştırma Deseni/Geleneği

Bu çalışmada Edirne İli'nde faaliyet gösteren "Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Mekanizmalarına Etkisi" ni açıklamak için nitel araştırma desenlerinden olgu bilimi/fenomenoloji deseni kullanılmıştır.

"Olgu bilimi deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular içinde bulunduğumuz dünyada deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar gibi çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir." [204] Her ne kadar olaylar ve olgular tanıdık gelse de bu tam olarak anlaşıldıkları anlamına gelmez ve olgu bilimi bu anlamını kavrayamadığımız olguları anlamlandırmak için kullanılan bir zemindir.[205]

Sivil toplum kuruluşlarının varlık amaçlarını bilmek, etkinliklerini görmek ve bunlara katılmak ya da etki alanları hakkında fikir yürütmek çok olası bir durumdur. Bu çalışmada da olgu bilimi kullanılarak bu etkinin ne kadar anlamlı olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

Olgu bilim araştırmalarında nitel araştırmalara uygun olarak kesin ve genellenebilir sonuçlara varılamayabilir. Çalışmamızın amacı da kesin sonuçlara ulaşmak değil, araştırma sorusuna yönelik betimsel bir tasvir sunmaktır. Ancak yine de olguyu daha anlamlı hale getirip anlamak için faydacıdır.[206] Bu çalışmada da kesin olmayan sonuçlar görülmüştür.

3.3. Araştırma ve Etik

İnsanların dahil olduğu her türlü araştırmada ihlal edilmemesi gereken ve izlenmesi gereken bazı etik kurallar vardır. Bilinçli onay, özel hayata saygı ve zarar

---

[204] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.69

[205] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.69

[206] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.72

vermeme, aldatmama/yanıltmama ve verilere sadık kalma dünyanın her tarafında uygulanan ana etik kurallardır.[207]

Bu çalışma yapılırken görüşme yapılacak olan kişilerle bağlantı kurulduğunda öncelikle çalışmanın ne olduğu, kim tarafından yapıldığı anlatılmıştır. Görüşmeciler gönüllü olarak çalışmaya katılmış ve bir baskı uygulanmamıştır. Görüşülen kişilerin ad ve soyad bilgileri çalışmada yer almamıştır. Yapılan alıntılar bir düzen içinde değil karışık olarak seçilmiştir. Yine görüşme esnasında yazılı not tutmanın zorluğu kişilere anlatılmış ve ses kaydı almak için yazılı izin alınmıştır. İzin belgesi görüşülen kişi tarafından imzalanmadan ses kaydına başlanmamıştır. Görüşmeler esnasında kişiyi yönlendirmemek için sorulara cevap verirken müdahale edilmemiştir.

Görüşme sürecinde hazırlanmış olan görüşme soruları için üniversite bünyesinden etik kurulundan sorular için izin alınmıştır. Etik kurulunca bir sakıncası bulunmadığına dair 01/08/2018 tarihinde onay alınmıştır.

3.4. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Edirne İl'inde varlık gösteren Roman sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Çalışma için gerekli verileri elde etmek için kuruluş başkan veya kurucularına başvurulmuştur. Çalışma yapılırken amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örneklemeye başvurulmuştur. Görüşülecek ilk kişi amaçlı olarak seçilmiş ve sonrasında görüşme yapabilmek için görüşülen kişiden isim alınmıştır. Her görüşme sonrası isim alma devam etmiş böylece görüşmeler ilerlemiştir. Kartopu yönteminin olumsuz bir yanı olan aynı görüşten kişilere yönlendirme yapılmasının[208] önüne geçmek için zaman zaman birden fazla isim alınmış ve ön araştırma yapılarak görüşülecek kişi seçilmiştir.

Edirne merkezinde 6, Edirne/Uzunköprü ilçesinde 1, Edirne/Keşan ilçesinde 1 görüşme yapılmıştır.

---

[207] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.107

[208] Baştürk, S., ve Taştepe, M. (2013). Evren ve ömeklem. S. Baştürk (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (129- 159). Ankara: Vize Yayıncılık

Görüşme Yapılan Dernekler:

1. Balkan Roman Derneği
2. Trakya Romanları Eğitim, Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
3. Edirne Roman kültürünü araştırma geliştirme yardımlaşma ve dayanışma derneği
4. Keşan Eğitim ve Dayanışma Federasyonu
5. İkinci Murat Aşçıoğlu Spor Kulübü ve Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği
6. Trakya Edirne Genç Romanlar Eğitim Araştırma, Dayanışma ve Kültür Derneği
7. A-z 81. A'dan Z'ye Spor.
8. Edirne Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği

Görüşmeci bilgileri:

1. Görüşmeci: Erkek, Dernek Başkanı
2. Görüşmeci: Erkek, Dernek Başkanı, farklı bir dernekte başkan yardımcısı
3. Görüşmeci: Erkek, Kurucu Başkan
4. Görüşmeci: Erkek, Dernek Kurucusu, Farklı 6 dernekte kurucu üyelik
5. Görüşmeci: Erkek, Dernek Başkanı
6. Görüşmeci: Erkek, dernek kurucusu
7. Görüşmeci: Erkek, Dernek Başkanı
8. Görüşmeci: Erkek, Dernek Başkanı

3.5. Veri Toplama Araçları

Nitel araştırma yöntemlerinde en çok kullanılan veri toplama aracı görüşmedir. Veri toplamayı kolaylaştırmak için görüşme formu hazırlanmalı ve daha önce bahsedilen ilkeler göz önüne alınmalıdır. [209]

[209] Ali Yıldırım, Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s.s129

Çalışma görüşmelerine başlamadan önce çalışmanın amacına uygun olarak görüşme soruları hazırlanmıştır. Yine görüşmeler sırasında görüşme yapılan kişinin cevapları ile bağlantılı olarak hazırlanmış sorulardan hariç sorularda yönlendirilmiştir. Böylece konunun derinliği arttırılmış ve araştırma için güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır.

3.5.1. Görüşme Tekniği

Sosyal Bilimlerde görüşme en çok kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Görüşme türlerini üçe ayırmak mümkündür. Bunlar:

1- Yapılandırılmış görüşme
2- Yapılandırılmamış görüşme
3- Yarı-Yapılandırılmış görüşmedir.

Adlarında anlaşılacağı üzere yapılandırılmış görüşmede görüşmeyi yapan kişi görüşme öncesi sorularını hazırlar ve görüşme yaptığı tüm kişilere aynı soruları sorar. Yapılandırılmamış görüşmede önceden hazırlanmış sorular yoktur. Görüşme yapan kişi konu ile ilgili soruları anlık ve gidişata göre belirler. Yarı yapılandırılmış görüşme ise yapılandırılmış görüşmeye göre daha esnektir. Görüşme sırasında ihtiyaca göre görüşme formunda olmayan sorular eklenebilir. [210] Böylece alınan cevaplara daha kolay açıklık getirilebilir ve çalışmanın güvenirliği arttırılabilir.

3.6. Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmaya yöneltilen eleştirilerden birisi özellikle güvenilirlik konusundadır. Nicel araştırmalarda olduğu gibi yaygın olarak kullanılan tanımların, yöntemlerin ve testlerin olamaması nitel araştırmada alınması gereken birtakım önlemleri ortaya çıkarmıştır.

Bu araştırmada sayısal somut değerler verilememesi geçerlik ve güvenirlik için bazı yolların seçilmesine sebep olmuştur. Görüşme yapılacak kişilerin öneri şeklinde olması ancak bu noktada görüşülen kişilerden tek isim değil birkaç isim alınması ve özellikle farklı fikirde olan kişilerin isimlerinin istenmesi olmuştur. Çalışılan konular hakkında doğrudan alıntılara yer verilmiş sonrasında yorumlar ile

[210] Abbas Türnüklü, "Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* Cilt 6, Sayı 4, 2000, s.546-547

desteklenmiştir. Bu yöntemde araştırmamızın geçerliliği desteklemiştir. Yine görüşmeler devam ederken değişen durumlar sorunlara yansıtılmıştır. Örneğin seçim döneminin yaklaştığı zamanlarda yapılan görüşmelerde sorular seçim dönemi ve seçim dönemi olmayan zaman olarak iki farklı şekilde sorulmaya çalışılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Betimsel analiz ve fenomenoloji çalışma verilerini analiz ederken birlikte kullanılmıştır. Analiz yapılırken mülakatlarda sorulan sorulara alınan cevaplardan konu başlıkları ve anahtar kategoriler oluşturulmuştur. Anahtar kelimeler ile kodlama yapılmış ve analizler oluşturulmuştur. Analizlerin yorumlanmasında da betimleme yapılarak sonuçlar yazılmıştır.

Araştırma örneklemi ve soruları ışığında mülakat sonuçlarını yazılı veriye dönüştürülmüştür. Görüşme verilerini düzenleyip anlamlı bir veri birimlerini saplanmıştır. Sonrasında ise edindiğimiz verileri kodlara ayrılmıştır. Bu açıdan baktığımızda kodlarımız bazen tek kelime bazen de bir cümle olmuştur. Kodları anlamlı bir bütün haline getirdikten sonra tüme varım yöntemi anlamlı temalar oluşturulmuştur. Daha sonra temalar ışığında alıntılarımız ve yorumlarımız da çalışmamızın içine yerleştirilmiştir.

Görüşme soruları üniversite etik kurulunda onay alınan yirmi dört sorudan oluşmaktadır. Görüşme esnasında konunun derinine inmek, verilen cevapları daha iyi anlayabilmek için zaman zaman ek sorular da yöneltilmiştir.

Hazırlanmış olan yirmi dört soru kategori olarak altı başlıkta toplanmaktadır.

1- Kişisel bilgiler ve dernek bilgileri
2- Siyasi bağlantılar
3- Roman açılımı
4- Temsiliyet
5- Roman/Çingene söylemi
6- Karar Almaya Etki

3.6.1. Kişisel Bilgiler ve Dernek Bilgileri

Bu aşamada, Cinsiyet, Üye sayısı Kadın-Erkek dağılımı, Faaliyet alanı, Aktif üye, İletişim anahtar kelimeleri kullanılacaktır.

Seçilen kategori ve anahtar kelimeler görüşme yapılan dernekleri ve kişiyi tanımak, çalışma alanları ve faaliyetlerini ortaya koymak ve bu konuda sayısal bilgiler elde etmek içindir.

Görüşme yapılan kişilere ilk olarak kim oldukları ve yer aldıkları derneklerdeki görevleri sorulmuştur. Görüşme yapılan kişilerin hepsi erkektir. Yine bu kişilerin verdikleri cevaplar birbirine yakın olup, görüşme yapılan kişiler dernek başkanları ve kuruculardan oluşmaktadır. Ek olarak görüşülen kişilerin bazılarının farklı derneklerde de kurucu oldukları anlaşılmıştır. Bu da çalışmada görüşülen kişi sayının kısıtlı kalmasında rol oynayan bir durum olmuştur. Görüşülen kişiler farklı derneklerde de aktif görev almakta ve faaliyet göstermektedir. *"Başkan ve farklı bir derneğin başka yardımcılığını yapıyorum*." cevabı bu sonucu vermektedir. Alınan diğer cevaplar bu cevaba benzerdir. Yine bu durum Edirne'de faaliyet gösteren derneklerin belli kişiler tarafından yönetildiğinin bir göstergesidir. Dernekleşme nicel olarak artış gösteriyor olsa da aktif kişi sayısının artmadığını göstermektedir.

Üye oldukları derneklerin kaç yıldır faaliyet gösterdiğini anlamak için görüşme yapılan kişilere *"Derneğinizin kuruluş yılı kaçtır?"* sorusu yöneltilmiştir.

"*Dernek 2014 yılında"*

"2004 yılında kuruldu."

"2016"

"2017"

"2007 açılış 2013'te isim değişikliği yapıldı"

"2018"

"2013"

"2011"

Cevapları alınmıştır. Derneklerin kuruluş yıllarına bakıldığında en eski kuruluş yılının 2004 olduğu görülmektedir. 2004 yılında kurulmuş olan EDROM aynı zamanda Türkiye'de kurulan ile Roman derneği olarak bilinmektedir. Roman derneklerinin tarihsel geçmişlerinin uzun bir sürece dayanmadığı burada görülmektedir. 2010 yılı sonrası dernekleşmenin arttığı görülmekte ve dernekleşme süreci devam etmektedir.

Faaliyet gösteren bu derneklerin hangi amaçla kurulduğunu anlamak için *"Derneğinizin kuruluş amacı nedir?"* sorusu sorulmuştur.

"Amacımız balkanlarda yaşayan zor durumdaki Roman vatandaşlarının da sesini duyurmakla ilgili."

"Eğitim ve Kültür"

"İlk kurulduğunda kültürel amaçlı daha çok dans grubu üzerinden kuruldu, toplumsal sorunlara, sosyal içermeyi kapsayan yardımlaşma dayanışma ve kültürel gelişimim yanında toplumsal farkındalık arttıracak sorunları dile getirecek bir yapısı oldu."

"Öncelikle dezavantajlı ve tüm toplumlar için eğitimli bireyler yetiştirmek. Okula giden çocuklara maddi manevi destek sunabilmek. Burs bulmak, çıkarmak, kendi bütçemizden vermek, çeşitli eğitimlerle çocuğun eğitim hayatını desteklemek."

"Eğitim üzerine olan eksiklikten kaynaklı ilk başta eğitim üzerineydi daha sonra sosyal faaliyetler"

"Dezavantajlı vatandaşlara yönelik ne devlet ne de yerel belediye bir çalışma yapmıyordu. Bunun önünü açma için kurduk."

"Biz sahada ki çocukla ilgileniyoruz. Sokaktaki çocuklarla ilgileniyoruz, okullara gidiyoruz. Özellikle kızlara önem veriyoruz. Onları nasıl topluma entegre ederiz bunun için çalışıyoruz"

***"**Romanlar ile ilgili hak temelli çalışmalar yürütmek. Ayrımcılık sosyo-ekonomik anlamda ki yokluk ve yoksulluğu, toplumda ki önyargılar sosyal ayrımcılık ile ilgili çalışmalar yürütüyoruz."*

Derneklerin kuruluş amaçlarına bakıldığında öncelikle göze çarpan dezavantajlı bir grubun varlığıdır. Dernekler kendilerine amaç belirlerken özellikle bu dezavantajın ortadan kalkması için eğitime ve var olan maddi eksikliklerin giderilmesi üzerinde durmaktadır. Bunun devamında ikinci amaç olarak hak temeli dikkat çekmektedir. Dernekler sesini duyuramayan Roman vatandaşların seslerini duyurmak ve haklarını savunmak için varlık göstermektedirler.

Görüşmeler sırasında ortaya çıkan bir diğer sonuçta derneklerin zamanla varlık gösterme amaçlarından çıkıp adeta bir sosyal yardımlaşma vakfı gibi çalışır hale gelmesidir. Bir görüşmecinin *"Sosyal yardımlaşma derneği değiliz ama öyle görülüyoruz."* diye belirtmesi de bu sonucu ortaya koymaktadır. Bu konuda benzer

cevaplar alınmış olup Roman vatandaşların bir kısmının dernekleşmeyi sadece eksik ihtiyaçları tamamlayan bir yapı olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Derneklerin faaliyet alanları ile ilgili soruya ilişkin;

"İlk etapta eğitimde eksik ne varsa onu idarecilere bildirmek, yardım etmek, çocuklara giyim yardımı olur okul önlüğü kıyafet yardımı ve Roman Strateji Eylem Planının tanımını yapmak"

"Eğitimle ilgili çocuklara bilgisayar kursu verdik, bilgisayarda kodlama kursu verdik, kitap okuma kursları verdik.

"Şu an kültür ve Romanları ülke bazında ya da uluslararası durumlarla ilişkilendirerek Türkiye'de buna dair gelişimini sağlayacak, toplumun sosyal refahını arttıracak çalışmalar yapmak.

"Aile, çocuk, öğrenci, engelliler tüm dezavantajlı gruba yönelik çalışmalar. Eğitim ve gençlik."

"Eğitim, spor faaliyetleri. Süpürgecilik kursu açtık. Terlikçilik kursu açtık."

"Spor"

"Eğitim süreçleri ile de ilgileniyoruz. Sadece okul eğitimi değil sosyo-ekonomik sürecine de bakıyoruz."

Cevapları alınmıştır. Derneklerin faaliyet alanlarına bakıldığında genel olarak yerel çalışmalar olduğu görülmektedir. Çalışmalar yerel düzeyde olup eksik giderme çerçevesinde toplanmıştır. Romanların haklarının savunması, seslerinin duyurulması ve bu süreci bütün olarak ele alan dernek çalışmalarını görmek kısıtlı olmuştur.

Derneklerin üye sayılarına ilişkin;

"Kayıtlı üye sayısı 40 civarında"

"55-60 üye Rakam verememe ama kadında var erkekte var. Yönetimimiz de bile bayan var"

"99, 45 45. 9 tanesini bilmiyorum. Yönetimde şu an kadın yok ama bir önceki yönetimde 3 tane vardı"

"56 dernek, federasyonda 180-200 arası. Kadınlar 1/4."

"120-130 tane, 3-5 tane üniversite okumuş olan kadın üyemiz var."

"52 üyemiz var hepsi genç 29 kadın gerisi erkek. Yönetim kurulunda da yarı yarıya kadın erkek."

"Ortalama 40, Numune bir bayan var."

“42 üye var, 9 kadın var 1’i yönetimde.”

Bilgilerine ulaşılmıştır.

Verilen cevaplara göre derneklerde yer alan üye sayılarına bakıldığı zaman ortalama 65 üye olduğu görülmektedir. Çalışmanın ile bölümünde Romanların örgütlenmeleri başlığında yapılan çalışmalarda özellikle naylon üyeliğin varlığından bahsedilmiştir. Görüşmeler esnasında da aktif üye sayısına alınan cevaplar bu durumun Edirne’de de olduğunu göstermektedir.

Kadın erkek dağılımına bakıldığında kadınların sivil toplum örgütlerinde aktif görev almadığı ve sayıca az oldukları, bazı derneklerde sadece kadın katılımcı olsun diye varlık gösterdikleri dikkat çekmektedir. Görüşme yapılan kişiler her ne kadar kadınlar var dese de bu durumun sadece derneklerde kadın var demek için belirttikleri de gözlemlenmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda üye sayısının düşük olmasının bir sebebi:

“Aidat sıkıntısı olduğu için herkesi üye yapmıyoruz.”

“Diğer türlü aidat toplama sıkıntısı oluyor.”

“Aidat alamıyoruz”

Cevaplarından anlaşılacağı gibi derneklerin toplamakta olduğu aidatların zamanında toplanmaması ya da hiç toplanamamasıdır. Dernek gelirlerinin sağlıklı belirlenmesi için dernek görevlilerinin aidat toplamada sorun yaşamaması için derneğe üye alımını sınırlı tutmaktadır. Buda kişilerin dernekleşmeden uzak kalıp, faaliyet göstermemelerine sebep olmaktadır. Derneklerin üyelerinin kısıtlı olması temsiliyet ve faaliyetleri olumsuz etkilemektedir. Bu konunun sebep olduğu bir diğer problem de derneğin sabit bir yerinin olmamasıdır. *“Yerimiz yok. Evimin 2.katını kullanıyorum. Edirne’de kimsenin yeri yok”* cevabından da anlaşılacağı gibi dernekler belli başlı bir mekâna sahip değiller. Alınan benzer cevaplardan bu durumun maddi yetersizlikten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bir yerin olmaması, bir tabelanın olmaması kişilerin sadece çabalarıyla derneği ayakta tutması elbette derneğin görünürlüğünü ve tanınırlığını da etkilemektedir.

Aktif üye sayısına ilişkin soruya;

“40 kişi kadar.”

“99”

“56 kişinin 8 tanesi aktif.”

"İşi olduğu zaman kendi para kazandığı işini yapıyor. Ama boş vakitlerinde gelip çocuklarıyla ilgili ne yapabiliriz diye soru soruyorlar"

"Herkes aktif değil."

"Herkes aktif olarak katılıyor."

"Hepsi aktif"

"Hepsi aktif değil maalesef 3 kişi var aktif olan" cevapları alınmıştır.

Roman dernekleri niceliksel olarak ne kadar çok olsalar da üye sayısı, özellikle aktif üye sayısı olarak aynı ölçüde çokluk göstermemektedir. Bazı dernekler aidat sıkıntısı dolayısıyla üye sayısını kısıtlı tutuyor olsa da buna rağmen üyeler aktif katılım göstermemektedir. *"İşi olduğu zaman kendi para kazandığı işini yapıyor."* Cevabı üyelerin sadece boş zamanlarında dernekte faaliyet gösterdiğini ifade etmektedir. Aktif katılım olmaması derneklerin çalışmalarını olumsuz etkilemekte ve seslerini duyuramadıkları için etkili varlık göstermelerinide engellemektedir.

Derneklerin birbirleri ile olan ilişkilerine dair soruya;

"Edirne merkezde 20 ye yakın dernek var, hepsi ile iletişimimiz var. 6-7 sene önce bir platform oluşturduk Trakya Roman dernekleri platformu, bunun içinde nerdeyse 47 tane dernek vardır. Trakya'da ilk zamanlar her 2-3 ayda bir biraraya geliyorduk. Şimdi maddi imkansızlıklardan biraraya gelmek zor oluyor ama hepsi ile irtibatımız var."

"Biz Edirne'de Roman dernekleri olarak ilk önce kendi menfaatlerimizi düşünüyoruz. O adam benim sırtımdan nasıl geçinir ben onun sırtından nasıl geçinirim diye düşünce var."

"Çok kurmuyoruz. Derneklerin çok fazla sivil toplum amacında çalıştığını düşünmüyoruz." Cevapları ve benzer cevaplar alınmıştır.

Roman derneklerinin birbirleri ile iletişimlerini anlamaya çalıştığımızda aktif siyaset ön planda yer almaktadır. Dernekte yer alan kişilerin dernek olarak siyasi bağlantıları olmasa da şahıs olarak siyasi bağlantıları bulunmaktadır ve bu da dernekler arası iletişime yansımaktadır. İktidar taraftarı kişilerin yer aldığı derneklerin diğer derneklerle iletişimi varken muhalif taraf ile bağlantısı olan kişilerin yer aldığı derneklerin iletişimleri daha kısıtlıdır.

Sivil toplumun siyaset ile bağlantısının olmamasını savunanlar olmasına rağmen onların da iletişimlerimle açık değildir.

Federasyon üyesi olan derneklerin iletişim halinde oldukları da görülmektedir.

3.6.2. Siyasi Bağlantılar

Bu aşamada, Kişisel bağlantı, Dernek bağlantısı, Engel, Talep anahtar kelimeleri kullanılacaktır. Anahtar kelime ve soruların seçimi derneklerde aktif olan kişilerin siyasi bağlantılarını anlamak, bu bağlantıların ne yönde etkili olduğunu, kolayca dernek kurmanın olası olup olmadığını anlamak için seçilmiştir.

Derneğinizin siyasi bağlantısı var mı? Sorusuna verilen cevaplar;

"Dernek olarak yok. Olmaması gerekiyor. Ben şahsen bir siyasi partiyi benimsemiş olabilirim ama o kişisel mesele."

"Şahıs olarak kendimin var. Dernek olarak biz tüm siyasi partilere açık olmalıyız. Dernek olarak parti gözetmeyiz."

"EDROM olarak var. AKP'de sosyal politikalarda il başkan yardımcısıyım."

"Dernek ya da federasyon olarak yok. Kişisel olarak direkt olarak yok."

"Dernek olarak herkese açığız ama şahsi olarak koyu AKP'liyim."

"Derneğinde şahsımın da bir parti ile bağlantısı yok. Sivil toplum örgütünde yöneticilik yaptığım için siyasete bulaşmayı düşünmüyorum."

"Sivil toplum örgütleri bir siyasi partinin arka bahçesinden olmaması gerekiyor. Ben dernek başkanı olarak derneğimi ve yönetimimi hiçbir siyasi partiye sokmadım. Şahsım olarak CHP'de aktif görev alıyorum."

"Yok biz daha oraya gelemedik" cevapları alınmıştır.

Derneklerin siyasi parti bağlantıları bulunmamakta ancak kişilerin siyasi parti üyeliklerinin olduğu görülmektedir. Görüşülen kişilerden sadece bir tanesi derneğinde siyasi bağlantısı olduğunu belirtmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde gözlemlenenler üzerine kişiler üyesi oldukların derneklerin siyasi bağlantısı olmadığını belirtse de dernek adına kurdukları ilişkilerde ve faaliyet gösterirken aldıkları yardımlarda kendi siyasi kimliklerini ve bağlantılarını kullandıkları dikkat çekmiştir. Bu durum STK'ların faaliyet gösterirken devlet idaresinden uzaklaşamadığını ve bu etkiye bağlı olarak varlık gösterdiklerini göstermektedir.

Dernek olarak siyasilerden ne yönde talepleriniz oluyor sorusuna ilişkin;

"Özellikle eğitim ve barınma alanında değişiyor. Bunların yapılması için devletten desteğe ihtiyacımız var strateji eylem planında da taleplerimiz bunlar."

"Herhangi bir çocuğumuzun kaleme, deftere, çantaya ihtiyacı oluyor."

"Karşılıklı çıkarlar önemli. Siyasi partiler onlara sadece muhalifet yapmayalım ya da öncü olalım ya da vicdanen kendisinin de iyi hissetmesi için bir şeyler yapıyor. Mesela bir gün bir siyasiye biz kadın hakları ile ilgili çalışmak istiyoruz dedim. Biz çalışıyoruz dedi. Ne yapabiliriz diye sormadı. Her kuruma gidiyoruz hepsi yaparız çalışırız dese de gerçekte ortada hiçbir şey yok"

"Şu ana kadar bir talebimiz olmadı hiçbir partiden maddi manevi destek aldığımız da olmadı. Teklifler oldu ama biz kabul etmedik."

"Spor malzemesi. Maddi bir talebimiz olmuyor."

"Daha çok yokluk ve yoksullukla alakalı. Maddi talebimiz olmuyor olmaz."

Cevapları ve buna benzer cevaplar alınmıştır.

Derneklerin siyasi partilerden yardım istediği konulara bakıldığında maddi bir destek istemedikleri görülmektedir. Daha çok mevcut durumda var olan eksikliklerin giderilmesi için ayni yardım istenmektedir. Yine siyasi kesimden yardım istemeyen derneklerin varlığı görünse de çoğunluk olarak yardım aldıkları görülmektedir.

Dernek kurarken ne gibi engellerle karşılaştınız ya da faaliyet gösterirken karşılaşıyor musunuz sorusuna;

"İlk etapta zor olmuş. Niye böyle bir dernek kuruyorsunuz şimdi bunun zamanımı denmiş, şu an zorluk yok. 2004-2005-2006'da ilk kurulurken olmuş. Balkan Roman derneğinin kurulumunda devletin desteği de oldu Edirne merkezde olmasını valimiz bizzat istemişti."

"Kesinlikle karşılaşmadık."

"Yaptığımız faaliyetlerden ve görüştüğümüz insanlardan kaynaklı değişik etiketler yedim."

"Şikâyet ettiler beni rüşvet topluyor diye. Dava açtılar bize."

"Evet oluyor. Faaliyet gösterirken mesela geçen yıl bir toplantı projesi yazdım ve şikâyet edildiği için geri döndü."

"Ben hiç engellerle karşılaşmadım." Cevapları alınmıştır.

Derneklerin kurulmaya başladığı ilk yıllarda *“acaba neden kuruluyor” “kuranlar kimler”* gibi yargılardan kaynaklı sorunlar yaşanmış olsa da günümüzde dernek kurma aşamasında problem yaşanmamaktadır.

3.6.3. Roman Açılımı

Bu aşama da Siyasi, Faydalı anahtar kelimeleri kullanılacaktır. Bu kategoride Romanların kendilerini daha çok görünür hissetmelerine yardımcı olan Roman Açılımının dernekler için en anlama geldiğini ve onlara sağladığı faydayı/zararı daha iyi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Görüşme yapılan kişileri Roman Açılımı ile ilgili ne düşündükleri sorulduğunda

“İlk bahsedilen açılım direkt bizi ilgilendiren bir konu değildi. Kürt açılımı vardı. Bize şöyle bir yararı oldu. Evet Türkiye de bir Roman bilinirliği vardı ama bununla daha üst seviyeye geldi. Bu insanların kendilerine olan özgüvenini biraz arttırdı.”

“Roman açılımı gündemdeydi Roman açılımı inanın Romanlara hiçbir şey vermedi. “

“Roman açılımdan ziyade Romanların sorunlarını devletin görünür kılması ile ilgili devletin en yüksek merciinden bu konuya dair yönelinmesine dair bir teveccüh oluşturuldu diye düşünme daha akıllıca. Bizi kesinlikle olumlu etkiledi. Roman açılımdan sonra birçok şey değişti.”

“Ne yazık ki siyasallaşma önümüze geçti. Siyasi olan bir STK başkanı oldu. Roman açılımı süresince hiçbir faaliyet olmadı. Sadece siyasi propaganda oldu. Herkes siyasi olarak görevlendirildi.”

“İskân yasası kalktı. Kim TC vatandaşı olamaz terörist, ajan ve göçebe çingeneler olamaz. Bu kalktı. Hakkım verildi yani. Ben kendimi Türkiye vatandaşı olarak görmüşüm ama aslında değilmişim. Hükümetin her kuruma 2 kişi alma zorunluluğu var. Olumsuz bi yanı yok. Romanlara haklarını verdi.”

“Yapmacık davranılıyor. Roman açılımı olduğunda hepimiz havalara uçtuk. Dedik ki evet devlet bize sahip çıkıyor. Bizi adam yerine koyuyorlar. Ben Roman açılımının Türkiye’de faydadan çok zarar verdiğini, siyasete alet edildiğini Romanların bu süreçte devlet tarafından kullanıldığını, oyunun alındığını, düşünüyorum. Bana göre Roman açılımı Romanlara bir şey vermedi Romanlardan bir şey aldı. Oyunu aldı. Çok basit ve net. Kullanıldı.”

"Sosyo ekonomik anlamda bize bir Şey katmadı. Hiçbir şey değişmedi. Benim hayatımda bir şey değiştirip bana bir şey katmadıysa bu olmaz."

"Roman açılımı, en son Roman strateji eylem planı yayınlandı. Bu SEP'nın yayınlanmasında tek amaç aslında AB komisyonuna bu insanlarla ilgili bir göstergeydi. Müzakereler fasıllarının birine daha tik atmaktı. Bunu da yaptılar başardılar, SEP içinde de hiçbir şey yok. Açılımı da SEP'ide siyasi bir hareket olarak görüyoruz." Cevapları alınmıştır.

Türkiye'de Roman Açılımı Romanlar için hem olumlu hem de olumsuz şekilde varlık göstermektedir. Romanlar Roman açılımı ile özgüven kazanmış, devlet dairelerinde iş bulma imkanına erişmiş ve seslerini duyurur hale gelmiştir. Ancak diğer taraftan Romanlar açılım sürecinin AB müzakereleri sürecinde atılan bir siyasi adım olduğunu yaşanan olumlu gelişmelerin olumlu yanlarını sadece yandaş kesimce yaşandığını ve kendilerinin kullanıldıklarını düşünmektedir. Açılım aynı zamanda dernekler için sayısal bir artışa yardımcı olsa da etki alanlarını bekledikleri ölçüde arttırmamıştır.

3.6.4. Temsiliyet

Bu aşamada Millet Vekili, Özcan Purçu, Cemal Bekle anahtar kelimeleri kullanılacaktır. Romanlar arasından seçilmiş olan milletvekillerinin Romanları temsil edip etmedikleri ve onlar hakkında ne düşündükleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Görüşme yapılan kişilere TBMM'de iki dönemdir Roman Millet Vekili olarak bulunan Özcan Purçu ve 2018 seçimlerinde seçilen diğer Roman millet vekili olan Cemal Bekle ile bağlarının olup olmadığı ve onlarla ilgili ne düşündüğü sorulmuştur.

"Özcan Bey muhalefette ama pek bir şey yaptığı söylenemez. En azından bu konuyu daha iyi biçimde dillendirebilirdi."

"O da Türkiye'de tek olduğu için herkes ona yöneldiği için kimine faydalı oldu kimine olamadı."

"Vekil olmalarına az da olsa etkimiz vardır."

"Özcan Bey aslında bize çok büyük destek vermedi aslında."

"Bizim beklentimizi karşılamadı ki."

"İyi ki oldu sevindik ama ondan sonra ki süreç iyi olmadı. İş yaparız diye sevindik. Trakya CHP belediyesi, Trakya Roman olarak anılıyor. 4 5 il ile ilgili

proje sundum. İzmir ve İstanbul da yapılmaya çalışıldı ama sonra olmadı. Birkaç Roman çocuğu keşke Romanların sorunlarını araştırıp rapor sunsaydı ama olmadı."

"Özcan Bey'in çalışmalarını desteklerim hatta tartıştığımız zamanlarda oluyor. Zıt olduğumuz zamanda oluyor."

"Tanıyorum birkaç yer de görüştük sadece." Cevapları alınmıştır.

TBMM'de yer alan Roman millet vekili sayısı 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçim ile ikiye yükselmiştir. Görüşmelerin sorularının hazırlandığı sürece Özcan Purçu İzmir Milletvekili olarak görev almaktaydı ve sorular Özcan Bey üzerinden hazırlandı.

İletişime geçilen derneklerin Özcan Bey ile tanışıklıkları olup lobicilik çalışmalarında ona destek oldukları da görülmektedir.

"Kendi ile uzun zamandır görüşmedik pek umduğumuz gibi çıkmadı, çalışma yok ki destekleyelim ortada bir şey yok."

"Özcan Bey biraz elit vekil olmaya başladı Romanları dışında tamamen kendi siyasi yolunda yürümeye başladı."

"İkisinin de yaptığı çalışmaları desteklemiyorum. Çünkü dezavantajlı bölgelerde yetişip dezavantajlı bir hayat yaşayıp bunu kırıp çıtayı en yukarı getirdiler ama sonra dezavantajlı günlerini, hayatlarını unutup dezavantajlı insanlara öyle bakmayı unuttular."

Kişilere TMBB de yer alan Roman millet vekillerinin temsiliyet noktasında fikirlerini sorulduğunda;

"Roman olarak bizi desteklediğine inanmıyorum"

"Evet tabii ki."

"Öyle bir derdimiz yok. Bizi temsil edip etmemesi çok önemli değil.

"Öncelikle Özcan beyin Roman kimliği ile oraya geldiğine inanmıyorum.

"Bence bizi temsil etmedi, edemedi."

"Evet inanıyorum."

"Beni temsil ettiklerine inanmıyorum." Cevapları alınmıştır.

Görüşmecilere birbirine bağlantılı olarak sorular sorulara göre mecliste ikinci dönem görev almaya başlayan Özcan bey Roman Milletvekili olarak anılsa da Romanları temsiliyet konusunda beklentileri karşılamamaktadır.

Yine istenilen düzeyde çalışma yaptığı görülmemektedir. MV seçildikten sonra Roman kimliği ile değil siyasi parti kimliği ile hareket ediyor olması Romanların Özcan beye olan inancını azaltmıştır.

Yeni dönem millet vekili Cemal Bekle 'den beklenti olmasına rağmen onunla ilgili de farklı bir süreç yaşanmayacağı iktidar partisinin Roman kimliği ile oy toplama amaçlı olarak Cemal beyi siyasete dahil ettiği belirtilmiştir.

3.6.5. Roman/Çingene Söylemi

Bu aşamada Önyargı, Olumsuz anlam, Kibarlaşma, Yer edinme anahtar kelimeleri kullanılacaktır. Romanlar için kullanılan birçok olumsuz söylemin yanında özellikle çingene söyleminin onlar için ne ifade ettiği ve tercihlerini anlamak için bu sorular seçilmiştir.

Görüşme yapılan kişilere Roman/Çingene söylemlerinden hangisinin tercih edildiğini ve bunun sebebinin ne olabileceği soruldu, alınan cevaplar;

"Benim için hiç önemi yok ama 2010 yılı öncesi çingene sözüne yüklenen anlam insanların ondan kaçmasına sebep oldu. Roman Kötü söylemden kaçma için fırsat oldu."

"Ben çingeneyi tercih ediyorum. Çünkü ben gözümü açtığımda çingene olarak doğdum. Roman kibarlaştırılmışı. Çingene denmesini tercih ederim."

"Rom biraz daha insanların gururunu okşuyor çingene biraz daha aşağılıyor."

"Bence Çingene çünkü Roman kelimesini kabullenmedim hiçbir zaman. Şu an ki Romanların da Romanı tercih etme sebebi aslında Çingeneyi aşağılayıcı bir kelime olarak görmek"

"Benim için fark etmiyor ama vatandaşlarımız Romanı tercih ediyor. Daha kibar, daha teknolojiye uygun."

"Biraz işini gücünü bilenler Roman, Kibar Roman. Apartmanda oturanlar ya da ismini açıklamak istemeyenler, kibara kaçanlar Roman. Çingene daha basit, kınanan."

"Biraz da sınıfsal özelliğe dayandı. Sınıf atlama gibi oldu."
"Çingene kötü söylem olduğu için Roman'a çevrilmiş." Olmuştur.

Roman Açılımı sürecinde gündemde daha çok yer alan "Çingene mi Roman mı?" sorusu aslında yeni bir kimlik arayışının da sebebi olarak görülebilir. Görüşme yapılan kişiler bireysel olarak Çingene olduklarını bunun söylenmesini de kabul edildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Roman vatandaşlarının özellikle daha kibar bir söylem olmasında kaynaklı Roman ismini tercih ettiği de açıkça görülmektedir. Uzun yıllardır çingene isminin içerisinde olumsuz anlamlar taşıması Roman ismini daha çok kullanılır hale getirmiştir.

Görüşme yapılan derneklerin adlarına bakıldığında da;

"Balkan Roman Derneği"
"Trakya Romanları Eğitim, Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği"
"Edirne Roman kültürünü araştırma geliştirme yardımlaşma ve dayanışma derneği"
"Keşan Eğitim ve Dayanışma Federasyonu"
"İkinci murat Aşçıoğlu Spor Kulübü ve Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği"
"Trakya Edirne Genç Romanlar Eğitim Araştırma, Dayanışma ve Kültür Derneği"
"A-z 81. A'dan Z'ye Spor"
"Edirne Roman Eğitim Gönüllüleri Derneği"

Görüşme yapılan kurumlar 7 dernek 1 federasyon olup, derneklerden 6 tanesi adında "Roman" kimliğini belirtmiş 2 tanesi kullanmamıştır.

3.6.6. Karar Almaya Etki

Karar almaya etki bölümü çalışmanın doğrudan amacına yönelik bölümdür. Bu kısımda elde edilen veriler önceki ve sonraki bölümlerle ilgili olmakla beraber, bu çalışmanın araştırma sorunu cevaplamaktadır. Bu aşamada Sorunlara çözüm, Çözümü uygulama, Seçim dönemi, Pozitif ayrımcılık anahtar kelimeleri kullanılacaktır. Bu aşama da özellikle varlık gösteren Roman Sivil Toplum

kuruluşlarının siyasi olarak karar alma süreçlerinde etkili olup olmadıkları, açılım sürecinin dernekleri nasıl etkilediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Görüşme yapılan kişilere Edirne'de ki siyasi kesimlerin derneklerle iletişime geçip geçmediği sorulduğunda;

"Yok sadece yapılacak işten bir çıkarları varsa o zaman ulaşma çabaları var ama onu haricinde yok."
"Hayır."
"Her gün"
"Stk bakınca bazıları kuruyor."
"Belediye hiç gelmiyor. Kaymakamlık geliyor. Kahve ziyaretine geliyor. Kuruyor. Ama bizim zorlamalarımızla."
"Evet kuruyorlar, çağırıyorlar. Seçim dönemi gelince facia."
"Onlar geçmiyor."

Yerelde ki siyasi kesim ve yönetim kurumlarının Roman dernekleri ile ilişkisine bakıldığında olumsuz bir durum göze çarpmaktadır. Kurumlar ve siyasiler derneklerle iletişim kurmamakta, kurdukları zaman ise genellikle seçim döneminde olduğunu belirtmektedirler. Karar alma sürecinin basamaklarından ilki olan bilgi edinme bu aşamada rahat olarak gerçekleşmediği için karar alma sürecinde etkili olabilmekte istenildiği gibi ilerleyememektedir. Kamu iradesi ile eş zamanlı diyaloğun olmaması süreci olumsuz etkilemektedir.

"Yapılacak işten bir çıkarları varsa o zaman ulaşma çabaları var"
"Siyasi çabalar, seçim öncesi çabaları ile kuruyorlar"
"Belediye biraz daha kişilerin ihtiyaçları için kuruyor."
"Bizim siyasi partiye destek bulur muyuz biz oy istiyoruz Romanlardan."
"İletişimi ihtiyaçları olduğu zaman kuruyorlar."

Bir önceki durum ile bağlantılı olarak Edirne, Uzunköprü ve Keşan'da siyasilerin kendi çıkarları olduğu dönemlerde, özellikle seçim dönemlerinde derneklerle iletişim kurduğu açıkça görülmektedir.

Derneklerin siyasi kesimle iletişim kurmakta sıkıntı çekip çekmedikleri sorulduğunda;

"Belediye hariç sıkıntı çekmiyoruz."

"Sıkıntı yok. İstediğimiz zaman görüşebiliyoruz."

"Hiçbir zaman çekmiyoruz."

"Belediyede de kaymakamlıkta da ulaşımda sıkıntım yok."

"Randevu alana kadar sıkıntı çekiyoruz ama ulaşmak istediğimiz kişiyle değil randevu veren kişilerle sıkıntı çekiyoruz."

"Belediye başkanı dan da 7 kez randevu alamadım. Şimdi yerel seçim var diye il başkanı bizimle görüşmek istiyor." Cevapları alınmıştır.

Derneklerin siyasi kesime ulaşma çabalarına bakıldığında olumlu bir durum görülmektedir.

Görüşülen kişilere siyasilerle birlikte oturup sorunlara birlikte çözüm aradıklarının olup olmadığı sorulduğunda;

"Bazen çalıştay yapılıyor STK'ları çağırıyorlar biz yer aldıkça bizi dinliyorlar ama önemli olan uygulamaya konması bu onların da elinde olan bir şey değil."

"Kesinlikle. Karşılıklı çözemediğimiz bazı şeyler var birbirimizin biraz daha beklentisinin fazla olduğu konular var."

"CHP kanalından var. Hem belediye bende parti olarak."

"Laf olsun diye var."

"Danışanlar var"

"Onların dünya bakışı ile bizim dünya bakışımız aynı olmadığı için biz otursak bile çözüm bulamayız"

"Davet ediliyoruz fikirlerimizi belirtiyoruz tutanaklara alınıyor. Yapılıp yapılmaması yukarısının kararı"

"O an için dikkate alınıyor ama çok geç kalınmış şekilde gündem alınıyor."

"Devlet politikalarına bakınca önerilerimizi dikkate aldıklarını görüyorum."

"İşlerine gelirse dikkate alıyorlar."

"Göz ardı etmiyorlar, ihtiyaçlar çok sorulmuyor aslında"

"Aldılar ama uygulamadılar." Cevapları alınmıştır.

Mülakat sırasında yöneltilen birbirine bağlantılı iki soruya göre, derneklerin ve siyasilerin gerekli durumlarda var olan sorunlara birlikte çözüm aradığı süreçlerin yaşandığı görülmektedir. Ancak bu noktada sorunlara önerilen çözümlerin uygulanmasında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Uygulama kısmının

gerçekleşmediği, ya da çok geç gündeme geldiği görülmektedir. Karar Alma sürecinde etkili olma ilkelerinde belirtilen altı aşamadan her birinden STK ve kamu iradesinin ortak çalışma içinde olduğu vurgulanmıştır. Tüm bu süreç içerisinde en önemli nokta önerilerin dikkate alınması ve bunun uygulamaya konulmasıdır. Görüşme yapılan kişilerin çoğunluğu bu aşamanın olması gerektiği gibi olmadığını belirtmiştir. Özellikle *"Davet ediliyoruz fikirlerimizi belirtiyoruz tutanaklara alınıyor. Yapılıp yapılmaması yukarısının kararı"* cevabı her ne kadar tüm süreç doğru işleyerek devam etse de son aşamada devletin etkisinin STK'ların üzerinde olduğunu ve çözüm süreçlerini etkilediğini ortaya koymaktadır.

Görüşmecilere siyasilerin karar alırken Romanlara karşı pozitif ayrımcılık yapılıp yapılmadığı sorulduğunda;

"Evet belirli yerlerde yapıldığını görüyoruz. Olması da gerekli aslında yüzyıllardır ötelenmiş bir toplum sonuçta"

"Evet düşünüyor."

"Ben çok o konuda iyimser bir şey söyleyemem"

"Tabii ki yapılmıyor. Ayrımcılığı pozitife değil sıfıra indirsek yeter diye düşünüyorum."

"Yok"

"Yok yapılmıyor. Roman algısı insanlarda önyargılarla dolu olduğu için birçok şeyi engelliyor."

"Romanlara pozitif ayrımcılık konut anlamında başladı ama o da çöktü zaten."

"Tam da istediğimiz pozitif ayrımcılık yok" cevapları alınmıştır.

Karar alma süreçlerinde özellikle sosyal entegrasyon, haklarının savunuculuğu, ayrımcılığın ortadan kalkması ve önyargıların aza çekilmesi için başvurulması gereken pozitif ayrımcılık günümüzde Romanların yaşadığı çevre ve örgütlenmeleri içinde yer bulmamaktadır.

"2010'a kadar vatandaşların çok bilgisi yoktu derneği kuranın yakınında ki ya da bir yere geldiği zaman "Aaa dernek kurulmuş" deniyor. 2010 yılından sonra dernekler çoğalınca yanlış yapan derneklerde çoğaldı çoğalınca insanların derneklere olan güveni de zedeledi. Bu doğru yapan derneği de vurdu. Yanlış

yapanı zaten vurdu şu an böyle bir kısır döngü var. Şu an insanların derneklerle ilgili ilgisi arttı ama güvensizlik oranı çok yüksek onu aşmak gerek. AB projelerini öyle bir anlatıyorlar ki sanki paraları alıp cebine koyuyor aslında öyle bir şey yok."

"Bazı kesimlerimiz dernekçiliğin ne olduğunu bilmiyor"

"Bence şu anda çok olumlu değil özellikle 2009'dan sonra bu işin biraz daha farklı hal almasıyla değişti."

"Dernekte olan arkadaşlar STK nedir dernek nedir, örgütlenme nedir tam bilmiyorlar, kendilerini sosyal yardımlaşmanın kolu olarak görüyorlar. Bir de dernek başkanlarının maaş aldığını düşünüyorlar. "

"İlk zamanlar iticiydi ama şimdi öğrendiler. Zamanla bilindi."

"Başarısız. Parayı bulsun diye başkan oldu. Siyasetten götürüyor. İnsanlar derneklerde görev alanlara insanlar ters bakıyor. Birçoğu çalışmıyor ama nasıl geçiniyor acaba diye. Bir kısmı da yapılan icraatlara bakıyor. Aslında biraz çalışmalara göre değişiyor bakış açısı. "

"Umurunda değil dernek kurulsun da hakkımızı arayalım diye bir şey yok. Örgütlü olalım derdi yok. "

"Yaşlılar için zaman geçirmek için yapılacak bir iş, orta yaşlılar için hızlı yoldan parayı bulacaklarını düşündükleri bir iş, gençler için benim olduğum bölgede sivil toplumun tanımını tam olarak karşılamak için yapılan bir iş."

Sivil toplum kuruluşları Romanlar arasında ne niceliksel olarak ne kadar çok olsa da aslında Romanların sivil topluma bakışı geçerli bir nitelik taşımamaktadır. Roman vatandaşlar özellikle derneklerin ilk kurulmaya başladığı zamanlarda güvensiz bir tavır sergilemiştir.

Günümüze gelindiğinde sivil toplum yine gerçek anlamına kavuşamamış, derneklerde aktif alan kişilerin dernek adı altında maddi kazanç elde ettikleri konusunda eleştiri aldıkları görülmektedir.

Tüm görüşmeler incelenip yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde Edirne' de Roman sivil toplum kuruluşlarının kurulması ve faaliyet göstermeleri ile ilgili siyasi bir perdenin olduğu göze çarpmaktadır. Derneklerin yönetimlerinde olan kişiler siyasi bağlantılarını kullanmakta ve yine bu ölçüde etkili olmaya çalışmaktadırlar. Bu da

devletin sivil toplum üzerinde etkili olmasına yardımcı olmaktadır. Diğer bir deyişle, tamamen bağımsız sivil toplum katılımından söz etmek mümkün görünmemektedir.

Yapılan tüm görüşmeler karar almaya etki bağlamında değerlendirildiğinde STK'lar ile siyasi idareler arasında olması gereken gündem oluşturma, politika taslağı oluşturma, karar verme, uygulama, izleme politikanın yeniden oluşturulması basamaklarını sırası ile takip etmediği görülmektedir. Varlık gösteren derneklerin kendi çabaları ve kişisel ilişkileri ile siyasiler ile görüşmeleri, var olan sorunların belli ölçüde dikkate alınması ve çözüm süresinde derneklerin değil siyasi kesimin sunduğu çözüm önerilerinin uygulanması Roman derneklerinin karar alma sürecinde etkili olamadıklarını ve faaliyetlerinin devlet etkisinden bağımsız olmadığını göstermektedir.

SONUÇ

Dünyada ve ülkemizde yüzyıllardır varlık gösteren Romanlar tarih boyunca farklı şekillerde dışlanmış, ötekileştirilmiş ve görmezden gelinmişlerdir. Şehir arka mahallelerinde yaşamaya zorlanmış bu kesim ülkemizde özellikle seçim dönemlerinde hatırlanan, oy kaynağı olarak varlık gösteren bir topluluk olmuştur. Ancak ülkede yaşanan siyasi gelişmeler bu seyri değiştirmeye yönelik adımlar da atmıştır. Roman Açılımı ile Romanların Türkiye'de ki yerinin değişmesi gündeme gelmiştir. Özellikle sivil toplum alanında gelişmeler yaşanmış ve derneklerin sayılarında artışlar görülmeye başlanmıştır.

Türkiye'de sivil toplum varlık gösterirken ülkenin yaşadığı siyasi dönemlerden oldukça etkilenmiş ancak ortak bir noktaya varmıştır. Her ne kadar sivil toplum varlık göstermeye çabalasa da devletin etkisi hep üzerinden olmuş ve devletin izin verdiği ölçüde varlık gösterebilmişlerdir. Bu çalışmada da bu etkinin Romanların oluşturduğu sivil toplum alanında ne kadar etkin olduğu ve bu etki de devletin etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde Romanlar ele alınmış ve dünyada ki tarihsel süreçleri ortaya konmuştur. İkinci bölümde sivil toplumun ne olduğu, dünyada ve Türkiye'de ne anlama geldiği, Roman Sivil Toplum Kuruluşları açıklanmıştır.

Çalışmanın asıl amacının ortaya konduğu son bölümde ise yapılan görüşmelere yer verilmiştir. Bu görüşmeler seçilen dernek başkanları, başkan yardımları ile tek tek yapılmış ve görüşmelerde üniversitenin etik kurulundan geçen sorular dikkate alınmıştır.

Yapılan bu çalışmada, tüm görüşmeler, gözlemler ve araştırmalar sonucunda Türkiye'de de varlık gösteren derneklerin devletten bağımsız olma isteklerinin olduğu ancak pratikte bu isteğin başarılı olamadığı görülmüştür. Özellikle Roman dernekleri siyasi açılım ile karar almada etkili olmak istemiş olsalarda açılım sonrası da var olan zayıf sivil toplum anlayışı devam etmiştir.

Eroğlu Utku ve Yazgan'ın daha önce belirtilen çalışmasında yer alan sivil toplum kuruluşları arasındaki ideolojik ayrılık, dernek içinde iç mücadelenin olması Romanların siyasi katılımını sembolik düzeyde olması konusunda önemli bir etkendir, bu çalışmada bize göstermiştir ki ideolojik farklar olmasa bile Roman sivil toplum kuruluşları devlet karşısında zayıf kalmakta ve etkili olamamaktadır.

Böylelikle, dernekler yoluyla siyasi katılımın irdelendiği bu tez Eroğlu Utku ve Yazgan'ın çalışmasını bir adım öteye taşımakta, daha geniş bir bakış açısı ile STK'ların kısıtlı katılımlarını Türkiye'nin tarihsel olarak STK deneyimleri ile açıklamaktadır.

Türkiye'de sivil toplum belirli aşamalardan geçmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu ilk dönemde rejimin oturması için devlet sivil toplumun pasif bir hale gelmesine sebep olmuştur. Tek partili dönemin son bulması ile sivil toplum aktifleşmeye başlamış olsada devletin etkisi devam etmiştir. Özellikle 2000'li yıllarda Avrupa Birliği'ne uyum sürecinin başlamasıyla sivil toplumun varlığı daha da belirgin hale gelmiştir. Ancak devletin sivil toplum kuruluşları üzerinde ki etki hala devam etmekte ve etki alanını kısıtlı hale getirmektedir. Problemlerden bahsedilirken sivil toplum kuruluşları her ne kadar dinleniyor olsa da çözüm devletin etkisi altında alınmakta ve devletin önerisi olan çözüm olarak görülmektedir. Yine sivil toplum alanında etkin olmaya kişiler farklı derneklerde yer aldığından nicelik olarak kısıtlılığa sebep olmaktadır. Bu durum çalışmanın da kısıtlarını oluşturmaktadır.

Sivil toplum kuruluşlarının etki alanını genişletebilmek için devlete yakın durmaya çalışması da sivil toplum-demokrasi ilişkisinin doğru olarak işlemesini engellemekte ve demokrasiye olan katkılarını da zayıflatmaktadır.

Devletin sivil toplum üzerindeki görünmez elin Roman sivil toplum örgütlenmelerininde üzerinde olması sivil toplumu zayıflatmakta, kendine yer edinmek isteyen sivil toplum kuruluşları devlete yaklaşmaya çalışmaktadır. Bu da merkezi yönetim güçlendirmekte ve sivil toplum kuruluşlarının az olan etki alanlarının daha da azalmasına sebep olmaktadır.

Roman açılımınında Romanların örgütlenmesi anlamında yeterli etkiyi yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Her ne kadar Roman derneklerinin sayısı açılım süresi ile artış göstermiş olsada etki alanları kısıtlı kalmıştır.

Bu çalışma sonrasında elde edilen veriler Edirne İli özelinde Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının etkinliğini ortaya koymuştur. Çalışma bu anlamda bundan sonra Roman Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili çalışmalara yönelik örnek niteliği taşıyacaktır. Çalışmanın verilerinin toplanması ve verilerin analiz süreci için sadece Edirne İl'inde yapılmış olması çalışmanın kısıtlılık alanlarından biri olması birlikte, Roman nüfusunun görüldüğü çevre iller de yapılabilecek çalışmalara örnek niteliği

taşımaktadır. Çevre iller içinde yapılabilecek benzer çalışmalar bölgesel bir değerlendirmenin yapılabilmesini de mümkün kılacaktır. Yine bu alanda sivil toplumun etkin olma/olamama nedenleri ile ilgili yapılacak olan çalışmalara temel oluşturduğu için önem taşıyacaktır.

KAYNAKÇA/ BİBLİYOGRAFYA

Ağırman Ferhat, “Hobbes ve Rousseau’nun Devlet Kuramlarında Doğa Durumu”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 32. Sayı, 2018

Akbal İsmail, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Çizgi Kitabevi, İstanbul, 2017

Akgül Başak, “Türkiye’de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri”, *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, 2010

Akgül Başak, “Türkiye’de Çingenelerin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri”, *Öneri Dergisi,* Cilt:9, Sayı:34, Temmuz 2010

Alpman Nazım, *Başka Dünyanın İnsanları Çingeneler*, 3. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014

Alpman Nazım, *Trakya Çingeneleri Sınırda Yaşayanlar,* 1. Baskı, Bileşim Yayınları, İstanbul, 2004

Altınöz İsmail, *Osmanlı Toplumunda Çingeneler,* 1. Baskı, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2013

ALTUNIŞIK Remzi -Recai ÇOŞKUN-Serkan BAYRAKTAROĞLU-Engin YILDIRIM, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri,* (Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Programı Karşılaştırmalı Araştırma Teknikleri Doktora Dersi Ödevi Kitap Özeti), Konya, 2010

Arayıcı Ali, *Avrupa’nın Vatansızları Çingeneler,* 1. Basım, Kalkedon Yayınları, İstanbul, 2008

Aslan Seyfettin, “Sivil Toplum ve Demokrasi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* Cilt 15, Sayı 2,2010

Aslan Seyfettin, “Türkiye’de Sivil Toplum”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt 9, Sayı 31

Belge Murat, “Sivil Toplum Nedir?”, Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:1, 2003, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul 2003

BELKAN Ali Fuat, “Amasya’nın Osmanlı Dönemi Kültür Hayatındaki Yeri ve Önemi”, I.Amasya Araştırmaları Sempozyumu 2.Kitap”, 15-18 Haziran 2007, Amasya Valiliği, Amasya 2007

Bilgin Aytaç Gizem, “Soğuk Savaş Dönemi Doğu Avrupa Çingeneleri”, *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul, 2012

Bobbio Norberto, Jacques Texier, *Gramsci Ve Sivil Toplum,* 1.Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 1982

Cankara Pınar Özden, “Bir Etnik Grup Olarak Çingenelerin Statüleri Hakkında Bir Analiz Denemesi”, *Roman Olup Çingene Kalmak”,* Levent ÜRER, İstanbul, 2012

Çaha Ömer, *Sivil Toplum Sivil Topluma Karşı,* 1. Baskı, Mana Yayınları, İstanbul, 2017

Çelikçi Abdül Samet, “Türkiye’de 1980 Sonrası Süreçte Sivil Toplumun Seyri: Liberal ve Gramsciyan Perspektiflerin Karşılaştırmalı Analizi”, IV. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi, 14-17 Mayıs 2015, İstanbul 2015

Dikmen Caniklioğlu Meltem, *Sivil Toplum ve Türkiye Demokrasisindeki İzdüşümleri,* 1. Baskı, Seçkin Yayınları, 2009

Dingeç Emine, “XVI. Yüzyılda Osmanlı Ordusunda Çingeneler”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:20, Aralık 2009

DURAL A. Baran -Bahriye ESELER, “Dezavantajlı Bir Grup Olarak Çingenelerin Yerel Yönetim Mekanizmalarında Algılanırlık Durumu: Tekirdağ ve Bandırma Örneği”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Cilt:1, Özel Sayı:4, 2017

Duverger Maurice, *Sosyal Bilimlere Giriş*, 6. Baskı, Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2002

Erdoğan Tosun Gülgün, “Türkiye’de Devlet- Sivil Toplum İlişkisinin Niteliği ve Sorun Boyutları”, Hikayemi Dinler misin? Tanıklarla Türkiye’de İnsan Hakları ve Sivil Toplum, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul, 2004

Erdoğan Tosun Gülgün, *Devlet-Sivil Toplum İlişkisi,* 1. Baskı, İstanbul, 2001

Erkem Gülboy Gül Pınar, “Avrupa Birliği ve Romanlar”, *Roman Olup Çingene Kalmak”,* Levent ÜRER, İstanbul, 2012

Girgin Gonca, *9/8 Roman Dansı Kültür, Kimlik, Dönüşüm ve Yeniden İnşa,* 1. Baskı, Kolektif Yayınları, İstanbul, 2015

Gözübüyük Tamer Mine, "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", *Edebiyat Fakültesi Dergisi,* 27. Cilt, Sayı 1, 2010

Gümüş Koray, "Türkiye'de STK Tarihini yeniden okumak" *Sivil Toplum Dergisi* Yıl 1, Sayı 1,2003

Habermas Jürgen, *Kamusallığın Yapısal Dönüşümü*, 1-13 Baskı 1997/2015, İletişim Yayınları, İstanbul

Hanifeoğlu Melek, "Gramsci, Sivil Toplum-Devlet İkililiği ve Kuramsal Kökenler", *Mülkiyet Dergisi,* sayı 37, 2013

Hasgüler Mehmet – Uludağ Mehmet B., *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler,* 6.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014

İstanbul Ticaret Odası, "Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları" Derleyen: Halis Yunus Ersöz, İstanbul, 2007

Kenrick Donald, *Çingeneler: Ganj'dan Thames'e,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006

Keyman E. Fuat, *Türkiye'de Sivil Toplum Serüveni: İmkansızlıklar İçinde Bir Vaha,* Sivil Toplum Geliştirme Merkezi, Ankara, 2006

Keyman Fuat, "Türkiye'de ve Avrupa'da Siviş Toplum", Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:3, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2004

Kolukırık Suat, "Türkiye'de Rom, Dom Ve Lom Gruplarının Görünümü", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 5. Sayı, 2008

Kolukırık Suat, *Dünden Bugüne Çingeneler Kültür- Kimlik-Dil-Tarih,* 1.Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2008

Kolukırık Suat, "Çalışma Yaşamında Çingeneler:Çingene İş ve Meslekleri", 1.Uluslararası Roman Sempozyumu, Edine, Türkiye, 7-8-9 Mayıs 2015

Kolukırık Suat, *Yeryüzünün Yabancıları Çingeneler,* 1. Baskı, Simurg Yayınları, İstanbul, 2007

Kurtuluş Begüm, “Devletsiz Bir Halk Olarak Çingeneler: Kökenleri, Sorunları, Örgütlenmeleri”, *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul, 2012

Marushiakova Elena – Popov Vesselin, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Çingeneler,* 1. Baskı, Homer Kitabevi, İstanbul, 2006

Onbaşı Funda, *Sivil Toplum,* 1. Baskı, Timaş Yayın Grubu, İstanbul, 2005

Oran Baskın, *Türkiye' de Azınlıklar: Kavramlar, Teori, Lozan, İç Mevzuat, İçtihat, Uygulama,* 7. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2015

Özgür Baklacıoğlu Nurcan, Faruk Sönmezoğlu, Özlem Terzi*, 21. Yüzyılda Türk Dış Politikasının Analizi,* 1. Baskı, Der Yayınları, İstanbul, 2012

Sarıbay Ali Yaşar, *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam,* 1. Baskı, Vadi Yayınları, İstanbul, 1998

Şanlıer Sinan, *Hukuki Düzenlemeler Işığında Osmanlı Çingeneleri,* 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2014

Taşdemir Hakan – Saraçlı Murat, “Avrupa Birliği ve Türkiye Perspektifinden Azınlık Hakları Sorunu”, *Uluslararası Hukuk ve Politika,* Cilt:2, Sayı:8, 2007

Türnüklü Abbas, “Eğitim Bilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,* Cilt 6, Sayı 4, 2000

Utku Eroğlu Deniz, Yazgan Pınar, “ACTIVE OR TOKEN PARTICIPATION?: HOPES AND HINDERANCES BEFORE ROMA FACE POLITICAL AMBITIONS”, Humanistas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4 Sayı: 8, 2016

Uzpeder Ebru, “Türkiye’de Roman Hakları Hareketinin Gelişimi”, *Biz Buradayız! Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, 1. Baskı, 2008

Ürer Levent, “Ulusal Söylemde Çingene Olup Roman Kalmak”, *Roman Olup Çingene Kalmak”,* Levent ÜRER, İstanbul, 2012

Vergin Nur, *Siyasetin Sosyolojisi Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar, 7.* Baskı, İstanbul, 2010

W. Creswell John, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşıma Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni,* 3. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2016

Yağlıdere Alper, *İzmir Romanları, Yaşam-Kültür-Alışkanlıklar,* 1. Baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2011

Yanıkdağ Tülin, "Türkiye'de Yaşayan Romanların Sorunlarına Genel Bir Bakış", *Roman Olup Çingene Kalmak,* Levent ÜRER, İstanbul, 2012

Yıldırım Ali, "Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarında ki Yeri ve Önemi", *Eğitim ve Bilim,* Cilt 23, Sayı 112, 1999

Yıldırım Ali, Şimşek Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri,* 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018

Yıldırım Yılmaz, *Şerif Mardin'in Işığında Türkiye'de Sivil Toplum ve Modernleşme,* 1. Baskı, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012

Yumuşak Hanifi, "21. Yüzyıl Türkiye'sinde Sivil Toplumun Dünü, Bugünü, Yarını", *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives,* 2015

https://www.haberler.com/basbakan-erdogan-dan-onemli-aciklamalar-6-haberi/ (E.T. 15.11.2018)

https://www.coe.int/en/web/portal/roma/ (E.T. 23/11/2018)

http://www.edirnetv.com/haber/5867/edirnede-42-roman-dernegi-var.html (E.T. 23/11/2018)

http://sam.baskent.edu.tr/belge/Lozan_TR.pdf (E.T) 24/11/2018)

http://www.goc.gov.tr/icerik3/turk-vatandasligi-kanunu_333_334_629 (E.T. 24/11/2018)

https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp (E.T. 24/11/2018)

https://www.ab.gov.tr/files/_files/Zirve_Bildirileri/co_en_1993.pdf (E.T. 02/01/2019)

http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160430-11-1.pdf (E.T 08/11/2018)

http://www.bilecik.gov.tr/osmanli-tarihi (E.T. 15/11/2018)

http://iromaniunion.org/index.php/en/ (E.T. 03/03/2018)

http://www.errc.org/about-us-overview (E.T. 03/03/2018)

http://romfo.net/kurumsal-1-hakkimizda.html (03/03/2018)

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cdd3e1c648e37.04958657 (E.T. 12/10/2018)

http://www.tarihin.com/osmanli-devleti-nde/vakif-sistemi.html (E.T. 15/11/2018)

http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/d/e/devletsiviltoplum.pdf (E.T 21/10/2018)

https://www.haberler.com/turkiye-romanlar-konfederasyonu-kuruldu-5150975-haberi/ (E.T. 18/03/2019)

http://www.edirnetv.com/haber/5867/edirnede-42-roman-dernegi-var.html (E.T. 18/03/2019)

https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016802eedda (E.T. 19/04/2018)

EKLER

Ek-1 Görüşme Soruları

1- Adınız soyadınız.

2- Dernekteki göreviniz.

3- Derneğinizin tam adı nedir?

4- Derneğinizin kuruluş yılı kaçtır?

5- Derneğinizin kuruluş amacı nedir?

6- Derneğinizin faaliyet alanları nelerdir?

7- Derneğinizde kaç üye var? (Kadın-Erkek dağılımı)

8- Derneğiniz aktif olarak katılım gösteren kaç kişi var

9- Edirne'de ki diğer Roman dernekleri ile iletişiminiz var mı?

10- Bir siyasi parti ile bağlantınız var mı?

11- Siyasi partilerinden ne yönde talepleriniz olmakta?

12- Dernek kurarken ya da faaliyet gösterirken ne gibi engellerle karşılaşıyorsunuz?

13- Son dönem Roman açılımı ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

14- Mecliste yer alan Roman Milletvekili Özcan Purçu ile bir bağınız var mı? Cemal Bekle?

16-Sayın Purçu'nun sizi temsil ettiğine inanıyor musunuz?

17-Roman vatandaşların dernekleşmeye bakışı nasıl?

19- Roman mı çingene mi?

19-Edirne de siyasi kesim sizlerle iletişim kuruyor mu?

20-Kuruyor ise hangi sıklıkta ve hangi konularda?

21-Siyasilere ulaşmak istediğinizde iletişim sıkıntısı çekiyor musunuz?

22- Siyasiler ile oturup çözüm aradığınız konular oluyor mu?

23- Oluyor ise önerileriniz ne ölçüde dikkate alınıyor?

24-Siyasilerin sizlere öncelik vererek (pozitif ayrımcılık yaparak) kararlar aldıklarını ve uyguladıklarını düşünüyor musunuz?

Ek-2 Ses Kaydı İzin Formu

Mülakat Kayıt İzin Belgesi

Tarih:

Ben……
Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Mekanizmalarına Etkisi: Edirne Örneği adlı bilimsel çalışmada kullanması için BelkısKAYA'ya ses ve/veya video kaydı ve yazılı kayıt aracılığı ile görüşmeleri belgeleme izni veriyorum.

Görüşmeci ile paylaşmayı kabul ettiğim bilgiler bilimsel çalışmanın amaçları doğrultusunda yararlı olabileceği durumlar hariç, çalışmayı yapan dışında kimseyle paylaşılmayacaktır. Bu materyal, hazır olduğu zaman yalnızca eğitim ve akademik amaçlar için okunabilir, alıntı yapılabilir ve dağıtılabilir.

Görüşmeci Görüşülen Kişi

Belkıs Kaya ……

Ek-3 Etik Kurul İzin Belgesi

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : 29563864-050.04.04 -E.251163 01/08/2018
Konu : Etik Kurul Kararı

Sayın Dr. Öğr. Üyesi Deniz EROĞLU UTKU

Danışmanlığını yaptığınız, Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Belkıs KAYA'nın araştırması ile ilgili yapmış olduğunuz başvuru Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 18.07.2018 tarihli toplantısında alınan 07/10 numaralı kararı ile uygun görülmüştür.
Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Ayhan GENÇLER
Başkan

Ek:Etik Kurul Kararı

Adres:Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne
Telefon:2842234004 Faks2842234203
E-Posta:ozelkalem@trakya.edu.tr Elektronik Ağ:http://www.trakya.edu.tr/
Bilgi için: Serkan ÖÇAL
Unvanı: Sekreter

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU

Oturum Sayısı: 2018/07
KARAR NO: 2018.07.10 **Karar Tarihi: 18.07.2018**

Akademik danışmanlığını Üniversitemiz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Deniz EROĞLU UTKU'nun yaptığı Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi Belkıs KAYA tarafından Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulunda değerlendirilmek üzere gönderilen "Roman Sivil Toplum Kuruluşlarının Karar Alma Süreçlerine Etkisi: Edirne Örneği" başlıklı araştırma dosyası incelenmiştir. Araştırmanın; gerçekleştirilmesinde etik bilimsel standartlar açısından sakınca bulunmadığına mevcudun oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ayhan GENÇLER
Başkan
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Prof. Dr. Rıdvan CANIM
Üye
Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Prof. Dr. Yüksel BAYRAK
Üye
Fen Fakültesi Öğr.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☑yok
Toplantı Katılım ☑evet ☐hayır

Prof. Dr. Ali Muhammet BAYRAKTAROĞLU
Üye
Güzel Sanatlar Fak. Öğretim Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☐hayır

Doç. Ahmet Hamdi ZAFER
Üye
Devlet Konservatuvarı Öğr.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☑yok
Toplantı Katılım ☑evet ☐hayır

Doç. Dr. Yılmaz ÇAKICI
Üye
Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KILIÇ
Üye
Balkan Araştırma Enst. Öğr.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Doç. Dr. Ahmet Emre DAĞTAŞOĞLU
Üye
İlahiyat Fakültesi Öğr. Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Doç. Dr. Emre ATILGAN
Üye
Sağlık Bilimler Fak. Öğr.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Dr. Öğr. Üyesi Levent DOĞAN
Üye
Edebiyat Fakültesi Öğretim.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır

Dr. Öğr. Üyesi Özcan AYGÜN
Üye
Edebiyat Fakültesi Öğretim.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☐yok
Toplantı Katılım ☐evet ☒hayır

Dr. Öğr. Üyesi Esma MIHLAYANLAR
Üye
Mimarlık Fakültesi Öğretim.Üyesi
Araştırma ile ilişkisi ☐var ☒yok
Toplantı Katılım ☒evet ☐hayır